

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 1 grudnia 2023 r.

Poz. 7975

UCHWAŁA NR LXIV/612/23 RADY MIEJSKIEJ W DĄBROWIE TARNOWSKIEJ

z dnia 24 listopada 2023 roku

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska na lata 2023-2026.”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 z.z.), Rada Miejska w Dąbrowie Tarnowskiej uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska na lata 2023 - 2026”, zaopiniowany pozytywnie przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Dąbrowy Tarnowskiej.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Wiesław Mendys

**Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska
na lata 2023 – 2026**

Opracowanie: *Labrys* Urszula Jedynak

Dąbrowa Tarnowska lipiec 2023

Spis treści:

1. Wstęp	s. 3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	s. 3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	s. 10
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	s. 11
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 16
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	s. 16
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	s. 17
Położenie, podziały administracyjne i zarys historii obszaru gminy	s. 17
Charakterystyka krajobrazu kulturowego i zasobów dziedzictwa	s. 21
Zabytki archeologiczne	s. 26
Dziedzictwo niematerialne	s. 32
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	s. 36
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	s. 37
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	s. 43
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	s. 44
7. Priorytety i kierunki działania w ramach GPOnZ	s. 46
8. Instrumentarium realizacji GPOnZ	s. 50
9. Zasady oceny realizacji GPOnZ	s. 51
10. Źródła finansowania GPOnZ	s. 52
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	s. 61
12. Podsumowanie	s. 62

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami (GPOnZ) jest dokumentem strategicznym, pełniącym funkcję podstawowych wytycznych do zarządzania dziedzictwem kulturowym na poziomie lokalnym. Jest to element wspierający politykę administracyjną w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania działań w dziedzinie ochrony zabytków oraz popularyzacji i promocji dziedzictwa kulturowego.

Bazuje on na identyfikacji dziedzictwa w granicach administracyjnych gminy Dąbrowa Tarnowska wykonanej w ramach Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ), ale uwzględnia również dziedzictwo niematerialne oraz analizę zachowanego krajobrazu kulturowego. Dokument ten uwzględnia zmiany zaistniałe na przestrzeni minionych czterech lat w obowiązującym prawie dotyczącym zagadnień związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, a także wprowadza uaktualnienia w stosunku do istniejącego stanu zabytków zlokalizowanych na terenie gminy w okresie realizacji poprzedniego programu (2018-2021). GPOnZ odnosi się zarówno do ponadlokalnych celów opieki nad zabytkami, a także do lokalnych strategii rozwojowych gminy. Przygotowany program bazuje na zasobach własnych gminy, ale również na zabytkach, które stanowią własność innych podmiotów znajdujących się na terenie gminy.

Utworzenie gminnego programu ma na celu nie tylko zahamowanie procesów degradacji zabytków, ale także wyznaczanie kierunków działania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony krajobrazu kulturowego, upowszechniania i promowania dziedzictwa gminy. GPOnZ ma również za zadanie zwiększyć wiedzę mieszkańców o lokalnych zabytkach i tradycjach, a także zwrócić uwagę na potrzebę ich zachowania dla kolejnych pokoleń. Może on w ten sposób wpływać na zwiększenie potencjału gminy poprzez integrację społeczności lokalnej wokół problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami po uzyskaniu pozytywnej opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz przyjęciu go uchwałą Rady Miasta i Gminy Dąbrowa Tarnowska będzie stanowił „platformę” do współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków, a Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Delegatura w Tarnowie.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z jej najnowszymi zmianami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), która mówi o obowiązku sporządzania programu opieki nad zabytkami na okres czterech lat przez samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami:

1) (uchylony)

- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Powyższa ustawa (również w art. 87) nakłada na samorząd następujące obowiązki i uprawnienia:

- uzyskanie opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla opracowanego programu przed przyjęciem przez radę gminy (ust. 3)
- publikację w dzienniku urzędowym województwa (ust. 4)
- sporządzenie przez burmistrza gminy sprawozdania z realizacji programu w okresie dwuletnim i przedstawienie go radzie gminy (ust. 5)

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochronę dziedzictwa kulturowego oraz opiekę nad zabytkami w Polsce podnosi przede wszystkim Ustawa Zasadnicza, która nakłada na państwo i obywateli obowiązek ochrony zabytków, a w szczególności:

- art. 5 określa dziedzictwo narodowe jako wartość strzeżoną przez państwo polskie
- art. 6 ust. 1 mówi, że Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju
- art. 86 stanowi, że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840). Ustawa nakłada na organy samorządowe i właścicieli zabytków następujące obowiązki:

- art. 4 Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 - 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
 - 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 - 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
 - 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

- art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje również podstawowe pojęcia dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. Bez względu na stan zachowania ochronie podlegają (art. 6, ust. 1):

- art. 6, ust. 1, pkt 1 - zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- art. 6, ust. 1, pkt 2 - zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479 i z 2022 r. poz. 1700),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- art. 6, ust. 1, pkt 3 - zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,

d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (Art. 6, ust.2)

Artykuł 7 tej ustawy definiuje formy ochrony zabytków i są to:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Artykuł 16 daje samorządom gminnym uprawnienia do wprowadzania przestrzennej formy ochrony jaką jest park kulturowy, i tak:

1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
- 1a. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.
2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.
6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Z kolei art. 17 mówi:

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
 - 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;

4) składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131–134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.).

W art. 19 ustawodawca zwraca uwagę na konieczność uwzględniania ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 20). Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21).

W art. 22 zamieszczone są wytyczne dotyczące prowadzenia gminnej ewidencji zabytków:

- art. 22, ust. 1, pkt 4 - Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy
- art. 22, ust. 1, pkt 5 - W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Prawo o ochronie zabytków wprowadza możliwość finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a nie, jak dotychczas, jedynie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (art. 81). Ta sama ustawa wyznacza wójta, burmistrza lub prezydenta miasta jako instytucje do których należy zgłaszać wszelkie informacje dotyczące stanu zachowania zabytków oraz odkrycia zabytków archeologicznych (rozdz. 11).

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 572 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

Podczas opracowywania niniejszego programu wzięto również pod uwagę inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które są zamieszczone w wielu obowiązujących ustawach, a w tym w:

- 1) ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977);
- 2) ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682.);
- 3) ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r., poz. 2556);
- 4) ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336);
- 5) ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344);
- 6) ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 i z 2019 r. poz. 2020);
- 7) ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571 i z 2021 r. poz. 2490).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385);
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164, z 2019 r. poz. 2020 i z 2019 r. poz. 730).

Przepisy dotyczące miejsc pamięci narodowej są zawarte:

- 1) w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);
- 2) w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Ponadto zasady prowadzenia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uszczegółowiają inne akty wykonawcze i rozporządzenia:

- 1) rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259) mówi, że starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie;
- 2) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979);
- 3) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650);
- 4) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 75, poz. 706);
- 5) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1066);
- 6) rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1901);
- 7) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 i z 2006 r. Nr 24, poz. 181);
- 8) rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- 9) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674, z 2021 r. poz. 731 i z 2022 r. poz. 1388);
- 10) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- 11) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- 12) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 r. Nr 113, poz. 661, z 2019 r. poz. 1886 i z 2021 r. poz. 56);
- 13) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609, z 2019 r. poz. 1721 i z 2021 r. poz. 81);

14) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019, poz.1470).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. *Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*

Najważniejsze cele strategii państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały określone w **Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022** (Warszawa 2019). Wyznacza on kilka kluczowych kierunków działań, natomiast na potrzeby poniższego opracowania skupiono się jedynie na tych dotyczących samorządów. Są to: *optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.*

- **Optymalizacja (wzmocnienie) systemu ochrony na poziomie lokalnym** obejmująca:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym realizowane m. in. przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości wykorzystania go dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach, polegające na stworzeniu w wybranych oddziałach terenowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa centrów kompetencji ds. **uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych**, pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego, **wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji** lub zmieniających podstawę prawną prowadzonej rewitalizacji z lokalnych programów rozwoju na gminne programy rewitalizacji przez wspólne przeprowadzenie procesu identyfikacji dziedzictwa, szacowanie jego wartości i wskazanie właściwych sposobów jego ochrony oraz zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych, a także **wsparcie procesów harmonijnego rozwoju i poprawy krajobrazu kulturowego** poprzez **organizację konkursu „Twój dom – dialog z tradycją”**, który ma na celu znalezienie i popularyzacja nowych wzorców zabudowy jednorodzinnej będących kontynuacją i nawiązaniem do form tradycyjnego budownictwa
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

- **Wzmocnienie systemu ochrony zabytków na poziomie centralnym**

Jednym z zadań na poziomie centralnym jest powołanie *Centrum Architektury Drewnianej*. Działalność centrum będzie koncentrować się na opracowywaniu i szerokim udostępnianiu poradników i podręczników dobrych praktyk dla właścicieli i opiekunów zabytków architektury oraz budownictwa drewnianego, organizowaniu szkoleń dla właścicieli oraz kursów rzemiosła tradycyjnego podnoszących kompetencje rzemieślników w zakresie zapewniającym właściwą konserwację zabytków drewnianych, z uwzględnieniem regionalnej specyfiki technik rzemieślniczych oraz konstrukcji architektury drewnianej.

- **Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami**

Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Ponadto uchwałą Nr 239/2011 z dnia 13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów określiła koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 roku, która pośrednio odnosi się także do spraw ochrony zabytków i krajobrazu. Będzie ona realizowana poprzez:

- podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności
- poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów
- poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej
- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski
- zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa

Jednym z głównych celów „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego. Wskazuje się tu także na konieczność prowadzenia gospodarowania krajobrazem zgodnie z Europejską Konwencją Krajobrazową, ratyfikowaną przez Polskę w 2004 roku. Za niezbędne uważa się rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury, a także rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych. Postępujące w szybkim tempie żywiołowe procesy urbanizacyjne mogą doprowadzić do degradacji, zanikania lub zacierania wartościowych cech naturalnego ukształtowania i pokrycia terenu, a także historycznie ukształtowanych cech krajobrazu kulturowego, prowadząc w efekcie do jego destrukcji.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Przy opracowywaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami odnoszono się do podstawowych dokumentów określających wizję rozwoju województwa małopolskiego i powiatu dąbrowskiego oraz do opracowań strategicznych w zakresie planowania przestrzennego i ochrony zabytków na obszarze regionu i powiatu. Są to:

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (Uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 roku)

W dokumencie przedstawiono cztery główne wyzwania dotyczące dziedzictwa kulturowego:

„Zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, szczególnie przeprowadzenie prac adaptacyjnych i modernizacyjnych obiektów zagrożonych (np. drewnianego budownictwa mieszkalnego – interwencja „in situ”, zabytkowych dworów, pałaców i zamków oraz zabytkowych obiektów techniki).

Kultura żywa – zachowanie aktywności twórców i animatorów oraz utrzymanie popytu na usługi w sektorze kultury.

Podtrzymanie wizerunku Małopolski jako regionu silnego kulturowo i twórczo wykorzystującego potencjał innowacji oraz kształtującego swą tożsamość i doceniającego swoje korzenie.

Kultura dla nowego pokolenia – świadomość i wrażliwość ludzi – wzmocnienie edukacji kulturowej poprzez rozszerzenie oferty edukacyjnej, budowanie tożsamości lokalnej i ponadregionalnej”

W wyżej wymienionej strategii wyszczególniono główne kierunki działania związane z dziedzictwem kulturowym i jego zachowaniem:

- Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego poprzez:

1. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym, odtwarzanym i rekonstruowanym wraz z ich otoczeniem nowych funkcji użytkowych.
2. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla małopolskich wzorów etnograficznych w oparciu o regionalne formy i motywy ludowe.
3. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i form aktywności regionalnych.
4. Wzmocnienie edukacji kulturalnej.
5. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury w celu realizacji programów kulturalnych rozwijających umiejętności uniwersalne, w szczególności kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży, oraz sprzyjających międzypokoleniowej wymianie wartości kulturowych.
6. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.

7. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców;
8. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne, przy uwzględnieniu rozwiązań proekologicznych.
9. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej oraz wymiana doświadczeń i wiedzy w celu budowania nowych wartości, w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).
10. Wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury w łączności z odbiorcami.
11. Prezentacja dorobku małopolskich twórców i artystów poza granicami województwa.
12. Kreowanie i organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców.
13. Koordynacja i wsparcie marketingowe wydarzeń kulturalnych inicjowanych przez społeczności i instytucje lokalne.
14. Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych, m.in. organizowanie muzeów domowych i ekomuzeów.
15. Intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych podmiotów działających w obszarze kultury i dziedzictwa.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Małopolskiego na lata 2022-2025 (Uchwała Nr LVI/800/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 4 lipca 2022 roku)

Misja najnowszej edycji programu można określić jako „Pielęgnowanie i przywracanie wartości cennych elementów krajobrazu kulturowego Małopolski, kreowanie poczucia regionalnej tożsamości, wzmacnianie odpowiedzialności obywatelskiej za kulturową spuściznę pokoleń oraz stworzenie spójnego systemu ochrony i opieki nad dziedzictwem”. Do misji tej zaliczmy następujące działania:

- zapewnienie możliwie najskuteczniejszej ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego – zarówno tego najcenniejszego, jak i tych wszystkich jego aspektów, które w powszechnym odbiorze nie są jeszcze postrzegane jako wspólne dziedzictwo kulturowe warte ochrony i opieki,
- utrzymanie bogactwa i zróżnicowania kulturowego wynikającego z długiej historii regionu,
- wydobycie inspiracyjnej siły dziedzictwa kulturowego dla teraźniejszości i przyszłości,
- harmonijna korelacja środowiska zurbanizowanego ze środowiskiem przyrodniczym,
- przywrócenie, uporządkowanie i pielęgnowanie krajobrazu kulturowego Małopolski, zagrożonego lub skażonego działaniami człowieka i rozwojem cywilizacji, związanymi np. ze niszczeniem zasobów naturalnych i kulturowych, zakłóceniami funkcjonowania ekosystemów przyrodniczych, działaniami prowadzącymi do zmian fizjonomii krajobrazu, do niszczenia układów kompozycyjnych, układów historycznych, wprowadzaniem chaosu w przestrzeni, pozbawianiem jej indywidualności i funkcjonalności,
- powiązanie przestrzeni w sieć o wieloaspektowym znaczeniu i licznych funkcjach,

- kreowanie regionalnej tożsamości wspartej na dziedzictwie, z której obecne i przyszłe pokolenia mogą czerpać wzorce oraz pomysły w procesie rozwoju osobistego, społecznego, gospodarczego,
- wzmacnianie aktywności i odpowiedzialności obywatelskiej za dziedzictwo kulturowe regionu, budowanie potencjału społecznego i relacyjnego dla dziedzictwa.

W programie został zawarty cel strategiczny: „Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan”, składający się z trzech celów operacyjnych i sześciu celów priorytetowych.

Cel operacyjny I - Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu

Priorytet I.1 Zachowanie wartości krajobrazu kulturowego oraz miejsc i obiektów dziedzictwa

Priorytet I.2 Pielęgnowanie tradycji regionalnych, w tym spuścizny po historycznej wielokulturowości regionu

Cel operacyjny II - Efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową

Priorytet II.1 Wzmacnianie systemowej współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego

Priorytet II.2 Rozwijanie nowych możliwości zarządzania obiektami zabytkowymi związanych z wyzwaniami przyszłości

Cel operacyjny III - Kompetentna edukacja i promocja w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego

Priorytet III.1 Kształtowanie postaw wrażliwości na wartości dziedzictwa kulturowego

Priorytet III.2 Upowszechnianie walorów dziedzictwa kulturowego

Strategia Rozwoju Powiatu Dąbrowskiego na lata 2014-2020

W Strategii Rozwoju Powiatu Dąbrowskiego wytyczono pięć obszarów, w których zawarto najważniejsze planowane działania. W obszarze III tj. usług publicznych wytyczono cel strategiczny 3.3 - Dbłość o spójność, atrakcyjność i dostępność oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, do których zalicza się:

- Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego.
- Realizacja zintegrowanej oferty kulturalnej, sportowej i turystycznej na terenie powiatu.
- Wykorzystanie potencjału powiatu w tym jego walorów środowiskowych w obszarze rozwoju przemysłu czasu wolnego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dąbrowa Tarnowska (Uchwała nr V/31/11 Rady Miejskiej w Dąbrowie Tarnowskiej z dnia 15 marca 2011 r.)

W Studium przedstawiono istotne założenia, między innymi z zakresie ochrony krajobrazu. Szczególnie cenne są tereny wzdłuż drogi krajowej Tarnów - Kielce po obu jej

stronach z wyłączeniem obszaru przebiegu w granicach administracyjnych miasta (dotyczy północnej części Żelazówki, obszaru wsi Brnik oraz południowo - zachodniej części Szarwarku oraz Gruszowa Małego i południowej części Smęgorzowa) obejmujących lasy. skupiska zieleni, tereny otwarte i zwarte zespoły zabudowy wiejskiej oraz ciągi widokowe wzdłuż odcinków dróg: Smęgorzów – Sutków, Sutków - Gruszów Wielki, Dąbrowa Tarnowska - Szarwark.

W zakresie ochrony dóbr kultury ustalenia dotyczą:

- ochrony obiektów zaewidencjonowanych jako zabytki traktując je jako dobra, które winny być zachowane dla następnych pokoleń,
- zachowanie układów i założeń urbanistycznych o znaczeniu historycznym i krajobrazowym lub ich fragmentów,
- ochrony określonych stanowisk archeologicznych rozpoznanych w wyniku badań oraz ukończenia prac wstępnego rozpoznania archeologicznego na pozostałym obszarze gminy.

W Studium określono strefy. Dla ochrony zabytków ustalono STREFĘ II - ochrony obiektów i krajobrazu kulturowego postulowana dla uzyskania statusu obszarów prawnie chronionych. W skład strefy wchodzi teren określony w wytycznych konserwatorskich jako zabytkowe lub posiadające szczególne walory kulturowe oraz zespoły stanowisk archeologicznych o szczególnej wartości. W strefie wprowadza się następujące ograniczenia dotyczące wszystkich rodzajów użytkowania podstawowego i dopuszczalnego:

- ochronie podlegają zabytkowe obiekty, stanowiska archeologiczne oraz najbliższe ich otoczenie a także zabytkowe założenia i układy urbanistyczne,
- wszelka działalność inwestycyjna w strefie wymaga uzyskania stanowiska WUOZ
- dla stanowisk archeologicznych dopuszczenie prac budowlanych wiąże się z przeprowadzeniem sondażowych badań wykopaliskowych na koszt inwestora

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Dąbrowa Tarnowska na lata 2021-2030 (Uchwała Nr XLV/452/22 Rady Miejskiej w Dąbrowie Tarnowskiej z dnia 24 maja 2022 r.)

Najnowsza strategia wyznacza cel strategiczny polegający na „rozwiniętej infrastrukturze wraz z racjonalnym zagospodarowaniem przestrzennym sprzyjającym dbałości o środowisko naturalne” oraz cel operacyjny polegający na „zwiększeniu znaczenia turystyki, w tym agroturystyki” mający na celu promowanie zwyczajów i tradycji wśród społeczności lokalnej oraz zwiększenie ochrony dziedzictwa kulturowego. Wyżej wymieniony cel operacyjny podzielony jest na następujące zadania:

- organizacja koncertów i wydarzeń kulturalnych uwzględniających kulturę i tradycje Gminy
- promocja Gminy w mediach społecznościowych
- wyznaczanie oraz budowa nowych szlaków pieszych oraz rowerowych z możliwością połączenia ze ścieżkami gmin sąsiednich
- budowa infrastruktury przystosowanej do rowerów w miejscach najczęściej odwiedzanych przez turystów
- wsparcie działań osób prywatnych i organizacji pozarządowych w zakresie działań związanych z ochroną zabytków i miejsc pamięci

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Dąbrowa Tarnowska - obszar miasta

lp.	nazwa planu	powiat	gmina	numer uchwały	data uchwalenia	pow.
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICA: Żabińska	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	VI/66/99	30.03.1999	ok. 2,10 ha
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICA: Czernia	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	VI/67/99	30.03.1999	ok. 28,50 ha
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICA: Kościelna	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XII/117/99	30.11.1999	ok. 0,66 ha
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICA: Kościuszki	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XIII/129/99	29.12.2012	ok. 0,10 ha
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICE: Piłsudskiego, Jagiellońska, Grunwaldzka	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXII/233/01	27.06.2001	ok. 2,19 ha
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICE: Piłsudskiego, Ulinów, Żabińska	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXXIII/240/01	29.08.2001	ok. 6,77 ha
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICE: Polna, Spadowa,	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXV/271/01	27.12.2001	ok. 3,02 ha

	Graniczna, Garbarska, Kukiela, Warzywna, Ligęzów					
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICE: Ulinów, Żabińska, Grunwaldzka, Nowa, Warszawska, Jagiellońska, Gruszowska, Legionistów, Szarwarska, Piłsudskiego	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	X/74/03	09.07.2003	ok. 55,01 ha
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – REJON: Targowica	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	VII/52/07	26.06.2007	ok. 0,87 ha
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Dąbrowa Tarnowska – ULICE: Sucharskiego, Warszawska, Ogrodowa, Grunwaldzka	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXIX/267/09	29.09.2009	ok. 40,0 ha

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Dąbrowa Tarnowska – obszar wsi

lp.	nazwa planu	powiat	gmina	numer uchwały	data uchwalenia	pow.
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrowa Tarnowska – Żelazówka	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XII/118/99	30.11.1999	ok. 0,65 ha
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrowa Tarnowska – Szarwark	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXII/234/01	27.06.2001	ok. 0,79 ha
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXIII/241/01	29.08.2001	ok. 6,39 ha

	Dąbrowa Tarnowska – Laskówka Chorąska, Gruszów Wielki, Gruszów Mały, Brnik, Lipiny, Smęgorzów					
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrowa Tarnowska – Nieczajna Górna	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	X/75X03	09.07.2003	ok. 3,08 ha
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrowa Tarnowska – Morzychna „strefa przemysłowa”	Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska	XXIX/268/09	29.09.2009	ok. 30 ha

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Położenie, podziały administracyjne, przyroda i zarys historii obszaru gminy

Gmina Dąbrowa Tarnowska leży w powiecie dąbrowski i północnej części województwa małopolskiego. Sąsiaduje z gminami: Olesno, Mędrzychów, Szczucin, Radgoszcz, Żabno i Lisia Góra. Na terenie gminy znajdują się następujące sołectwa: Brnik, Gruszów Mały, Gruszów Wielki, Laskówka Chorąska, Lipiny, Nieczajna Dolna, Nieczajna Górna, Smęgorzów, Sutków, Szarwark, Żelazówka, Morzychna.

granice gminy Dąbrowa Tarnowska

Gmina miejsko – wiejska Dąbrowa Tarnowska położona jest geograficznie w makroregionie fizyczno – geograficznym Kotliny Sandomierskiej. Zasięg granic gminy przypada na styk terytoriów mezoregionów: Niziny Nadwiślańskiej i Płaskowyżu Tarnowskiego. Północ gminy wykazuje dwousty charakter – jej najbardziej wysunięte na północ obszary to dno doliny Wisły. Południowa zaś strefa północnego regionu gminy to równina piaszczysta. Cały region środkowy i południowy gminy to wysoczyzna Płaskowyżu Tarnowskiego. Zachodni i północny obszar gminy zajmuje także dolina wyżynnej rzeki Breń. Budowa geologiczna to osady morskie miocenu, na których zalegają gliny i piaski czwartorzędowe o miąższości 10 – 20 m. Krajobraz gminy jest typowo rolniczy, ale wzbogacony o liczne lasy, bory, gaje, zagajniki, zadrzewienia śródpolne i zarośla, zakrzewienia i zadrzewienia zajmujące siedliska nad brzegami rzek, potoków i strumieni. 75% powierzchni gminy stanowią użytki rolnicze, z czego 80% to grunty orne a 20% to użytki zielone. Sady stanowią 0,5% powierzchni gminy. Klimat na obszarze gminy Dąbrowa Tarnowska reprezentuje szereg cech charakterystycznych dla Pogórza Karpackiego. Powietrze atmosferyczne jest tu umiarkowanie ciepłe i wilgotne, co stwarza dogodne warunki dla rozwoju rolnictwa i sadownictwa, o średniej rocznej temperaturze wynoszącej 8°C. Roczne sumy opadów wahają się w granicach od siedmiuset (700) do dziewięciuset (900) milimetrów (mm). Okres wegetacji roślin trwa w porywach do 220 dni roku kalendarzowego. Obszar gminy w 14,64% zajmują lasy, których powierzchnia wynosi 1704,52 ha. Najsilniej zalesione są północne terytoria gminy w regionie wsi Smęgorzów, Gruszów Mały, Gruszów Wielki, Sutków. Środkowy i południowy obszar gminy zajmują przeważnie jedynie zadrzewienia śródpolne i nadrzeczne. W drzewostanach dominują: sosna, modrzew, dąb, olcha i brzoza, z nieznaczną domieszką innych gatunków. Na terenie gminy położone są

następujące uroczyska leśne: Las Beleryt, Księży Las, Las Danielnik. Do obszarów chronionych zalicza się jedynie niewielki fragment w południowo – wschodnim regionie gminy, czyli tereny obejmowane przez Jastrzębsko – Żdżarski Obszar Chronionego Krajobrazu, powołanego celem ochrony Wysoczyzn: Tarnowskiej i Radgoszczańskiej. Jastrzębsko – Żdżarski OChK zajmuje głównie terytoria leśne, w północnej jego części zbudowane przez zespół grądów i sosnowo – dębowych borów mieszanych, a w południowej zaś – z boru świeżego. Na terenie gminy siedzibę swoją ma nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska.

Lokacja Dąbrowy Tarnowskiej nastąpiła prawdopodobnie na początku XV wieku, w 1413 roku jest już wzmiankowana w dokumentach dotyczących zrzeczenia się wsi na rzecz Jana Ligęzy herbu Półkozic przez Mikołaja Zajęca z Żabna i jego brata Wojtkę. W 1430 roku w wykazach świętopietrza wymieniona jest po raz pierwszy parafia w Dąbrowie Tarnowskiej (założona kilka lat wcześniej). Badania nad początkami Dąbrowy, których historycy ustalają na XV wiek, powinny być uzupełnione przez badania archeologiczne. Według materiału zabytkowego tj. ceramiki zalegającej na licznych stanowiskach archeologicznych w Dąbrowie wskazują na datowanie na okres wczesnego średniowiecza (do XII wieku) średniowiecza (XIII – XIV wiek), oraz późnego średniowiecza/nowożytności (XV – XVI wiek). Istnieje duże prawdopodobieństwo, że osadnictwo na tym terenie mogło istnieć przed XV wiekiem.

Od XV wieku właścicielami Dąbrowy byli Ligęzowie. Najbardziej znanym członkiem rodu i najbardziej związanym z dziejami Dąbrowy był Mikołaj Spytek Ligęza (1536-1637), właściciel ogromnych dóbr łącznie z Rzeszowem, Sędziszowem, Chrzanowem i Głogowem. Po jego śmierci dobra dąbrowskie przeszły na jego córkę Konstancję i jej męża Jerzego Lubomirskiego. Od tego czasu do końca XVIII wieku Dąbrowa należała do rodu Lubomirskich. W tym czasie dokonano lokacji miasta (prawdopodobnie w 1693 roku), które przez kilkadziesiąt lat występuje w źródłach jako Lubomierz. Nazwa ta jednak nie przyjęła się i nowe założenie powróciło do nazwy Dąbrowa. Ostatni z rodu – Stanisław Lubomirski znacznie zrujnował majątek, w skutek czego w 1785 roku zostały one wystawione na licytację. Nowym właścicielem był Nikodem Stojowski, dziedzic Siedlisk. Majątek dąbrowski pozostał w rękach Stojowskich do 1889 roku. Kolejnym właścicielem klucza był hrabia Józef Męciński, natomiast zamku Kalman Godfinger. Hrabia Męciński był posłem na sejm galicyjski, wspierał działalność wśród chłopów, założył „Kurier Dąbrowski”. Dąbrowa od czasów średniowiecza była również ośrodkiem targowym (targi i jarmarki na których handlowano bydłem i nierogacizną). Na jej terenie znajdowały się stawy, młyny oraz karczmy. W centrum osady, na niewielkim wzniesieniu znajdował się kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych. W 1470 roku Jan Długosz opisuje go jako drewnianą świątynię. W 1612 roku z inicjatywy Mikołaja Spytki zostaje wybudowana kolejna drewniana świątynia, która przetrwała do końca XVIII wieku. W 1771 lub 1778 zostaje wybudowany obecny drewniany kościół w stylu barokowym z rokokowym wyposażeniem. Wraz z przeniesieniem ośrodka targowego na nowe miejsce (obecny rynek), kościół parafialny znalazł się na peryferiach miejscowości. Od początku powstania parafii aż do rozbiorów istniała w Dąbrowie szkoła parafialna, od początku XVII wieku tzw. szpital ubogich, później ochronka oraz liczne stowarzyszenia religijne.

Tereny obecnej gminy należały, aż do roku 1772, do województwa sandomierskiego, powiatu nowokorczyńskiego. W czasie zaborów Dąbrowa znalazła się ostatecznie w cyrkule (okręgu) tarnowskim. W 1867 roku Dąbrowa stała się siedzibą powiatu.

W XIX wieku dziedzice Dąbrowy brali aktywny udział w życiu politycznym i społecznym. Między innymi Stanisław Stojowski wziął udział w Powstaniu Listopadowym. Mimo to rabacja galicyjska dotknęła majątki w Nieczajnie oraz Dąbrowie, które zostały splądrowane. Początek XX wieku to wzrost świadomości patriotycznej mieszkańców oraz rozwój ruchu ludowego i partii chłopskich. Powstało Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, organizacje paramilitarne „Strzelec” i „Drużyny Bartoszwowe”. Mieszkańcy czynnie włączyli się do walk I Brygady Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego. U Ujścia Dunajca do Wisły toczyły się ciężkie walki, czego pozostałością są liczne cmentarze wojenne. Również II wojna światowa odcisnęła swoje piętno. Liczne przykłady terroru niemieckiego to powstanie i likwidacja getta żydowskiego w Dąbrowie (1942), aresztowania i wywózki do obozów pracy za działalność konspiracyjną. Z 4 na 5 sierpnia nad Dąbrową Niemcy zestrzelili samolot RAFu lecący na pomoc walczącej Warszawie. Do najbardziej krwawych wydarzeń doszło między 27 a 29 lipca 1944 roku, kiedy to w odwecie za ataki na posterunki w Demblinie i Opatowcu, wspierające Wehrmacht jednostki ukraińskie dokonały pacyfikacji Opatowca i Ujścia Jezuickiego. Spalono łącznie 110 domów i zagród. W wyniku tej akcji zostało wiele osób zostało zamordowanych lub zginęło w walce, wiele zostało okaleczonych. 18 mężczyzn związano drutem kolczastym i popędzono w kierunku Dąbrowy, gdzie w lesie Danielnik zostali zastrzeleni.

Po II wojnie światowej nastąpił rozwój lokalny miast, do 1975 roku Dąbrowa była siedzibą powiatu, i ponownie jest nią od 1999 roku.

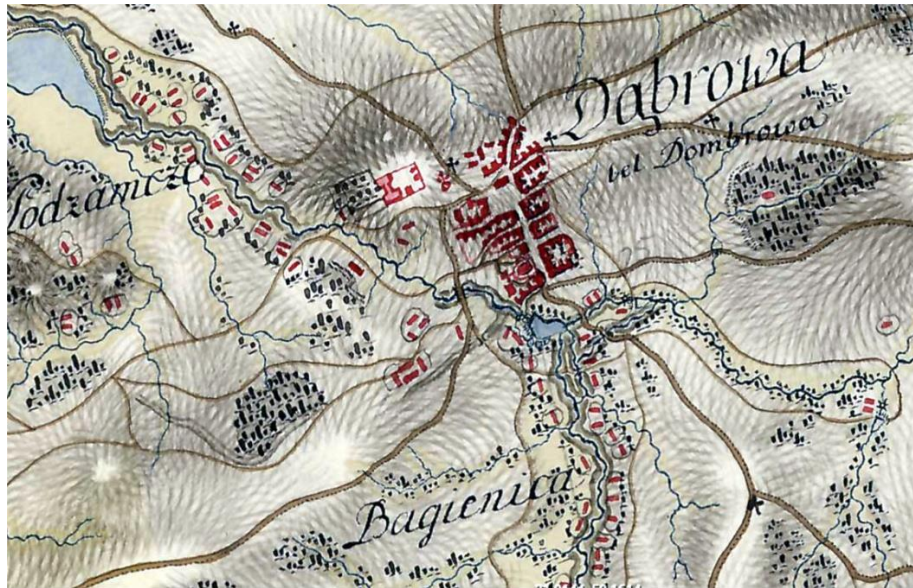
Inne miejscowości gminy mają równie starą metrykę jak Dąbrowa Tarnowska. W 1405 roku w źródłach wzmiankowana jest wieś Gruszów, w 1408 roku Laskówka, a w XVI wieku Szarwark.

Charakterystyka krajobrazu kulturowego i zasobów dziedzictwa

Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, poprzez podejmowanie działań odnoszących się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania. Na obszarze gminy Dąbrowa Tarnowska krajobraz kulturowy tworzą historyczne układy ruralistyczne oraz miejskie, zabytki budownictwa, zespoły sakralne, cmentarze i miejsca pamięci, kapliczki i krzyże oraz nieruchome zabytki archeologiczne.

W krajobrazie miasta Dąbrowa Tarnowska daje się jeszcze wyróżnić trzy strefy: wzgórze z dawnym założeniem pałacowo-parkowym (obecnie teren kościoła pw. NMP Szkaplerznej wraz z Parkiem Miejskim) i Podzamczem (obecna ulica Zazamcze), dawna, średniowieczna osada wiejska - targowa (wzniesienie z kościołem pw. Wszystkich Świętych

wraz z ulicami Szkolną, Różaną, Kościelną, Zieloną i św. Brata Alberta Chmielowskiego oraz nowożytnie miasto (Rynek, ul. Garbarska, Graniczna, Piłsudskiego, Jagiellońska).

Dąbrowa Tarnowska na Mapie Galicji i Lodomerii z lat 1779-1783
(maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-galicia)

Po założeniu pałacowo-parkowym pozostały piwnice pałacowe, brama pałacowa z XVII wieku, tzw. obelisk Ligęzów z XVIII wieku oraz park z zachowanym starodrzewem i alejami z XVII wieku. Na plateau, na którym znajdował się pałac wzniesiono w latach 60-tych kościół pw. NMP Szkaplerznej, który jest repliką kościoła zamkowego w Podhorcach pod Lwowem. Monumentalna budowla, zabudowana w stylu klasycystycznym, z tradycyjnym wyposażeniem (amboną, ołtarzami głównym i bocznymi), o niewątpliwej wartości, otoczona jest ogrodzeniem z murowanymi z kamienia kapliczkami z przepięknymi mozaikami o tematyce religijnej, skomponowanymi z otoczeniem. Jak dawniej nad miejscowością górował pałac Lubomirskich tak obecnie kościół NMP Szkaplerznej można dostrzec z daleka.

Park Miejski w Dąbrowie Tarnowskiej

Kolejnym elementem krajobrazu kulturowego Dąbrowy Tarnowskiej jest wspomniany ślad osady wiejskiej, do tej pory widoczny w zabudowie ulic Kościelnej, Różanej i Szkolnej, skupionej wokół kościoła pw. Wszystkich Świętych. Drewniana świątynia wpisana do rejestru zabytków pochodzi z 1771 roku, trójnawowa, zrębowa, z bogatą polichromią i wyposażeniem rokokowym oraz późnośredniowiecznym wewnątrz. Otoczenie kościoła wraz z ulicami Kościelną, Różaną, Szkolną i Zieloną posiadają wybitnie wiejski charakter, z uwagi na występującą do tej pory niską, drewnianą zabudowę. Obecnie do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisanych jest 14 charakterystycznych domów drewnianych znajdujących się przy wyżej wymienionych ulicach, przy czym niektóre posiadają wyjątkowe walory architektoniczne. Są to domy drewniane, zbudowane z bala, zrębowe, oszalowane, z dwuspadowym dachem, ustawione frontem do drogi. Cechą nieodłączną są zabudowane ganki, nad którymi znajduje się balkon lub kryte są daszkiem dwuspadowym.

Kościół pw. Wszystkich Świętych

Drewniana zabudowa ulicy Szkolnej w Dąbrowie Tarnowskiej

Kolejną przestrzenią wyróżniającą się w krajobrazie miasta Dąbrowa Tarnowska jest samo założenie miejskie, a więc Rynek i przyległe ulice. W krajobrazie kulturowym szczególnie się wyróżnia z uwagi na inny rodzaj zabudowy: kamienice, z których kilka ujętych jest w Wojewódzkiej oraz Gminnej Ewidencji Zabytków oraz murowane domy z przełomu XIX i XX wieku. Do najcenniejszych zabytków należy willa Jadwiga przy ulicy 3 maja 3, wpisana do rejestru zabytków, pierzeje Rynku, siedziba Urzędu Miasta i Sądu Rejonowego. Willa jest przykładem budownictwa z przełomu XIX i XX wieku jaki rozprzestrzenił się w całym cesarstwie austrowęgierskim.

Willa Jadwiga przy ulicy 3 maja

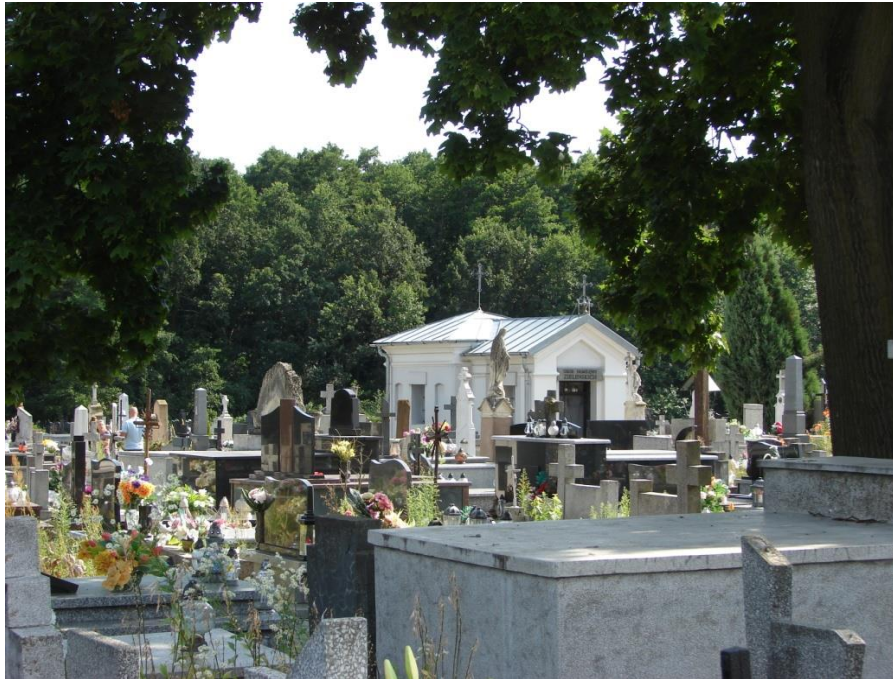
Do charakterystycznego krajobrazu kulturowego dla Dąbrowy Tarnowskiej należy również budynek synagogi oraz dawnego cmentarza żydowskiego. Synagoga została wybudowana pod koniec XIX wieku, chociaż pierwsze wzmianki o gminie żydowskiej pochodzą z końca XVII wieku. Niewątpliwie Żydzi zaznaczyli swoją obecność w ciągu minionych 300 lat w społeczności Dąbrowy. Obecnie budynek synagogi jest siedzibą Muzeum Powiśla Dąbrowskiego i Centrum Spotkania Kultur.

Budynek dawnej synagogi.

Kolejnym elementem krajobrazu kulturowego są cmentarze. W samej Dąbrowie Tarnowskiej występują trzy cmentarze: parafialny (komunalny), żydowski (kirkut) oraz wojenny związany z I wojną światową. Poza tym w GEZ znajdują się cmentarze parafialne w Smęgorzowie i Nieczajnie Górnej. Cechą charakterystyczną cmentarzy parafialnych jest

występowanie rodzinnych grobowców (łącznie z grobowcem rodziny Zielińskich mającym formę kaplicy) oraz licznie zachowane, cenne artystycznie nagrobki z XIX i XX wieku znanych osobistości żyjących w Dąbrowie Tarnowskiej. Na cmentarzu parafialnym zachowany jest częściowo stary drzewostan.

Cmentarz parafialny w Dąbrowie Tarnowskiej

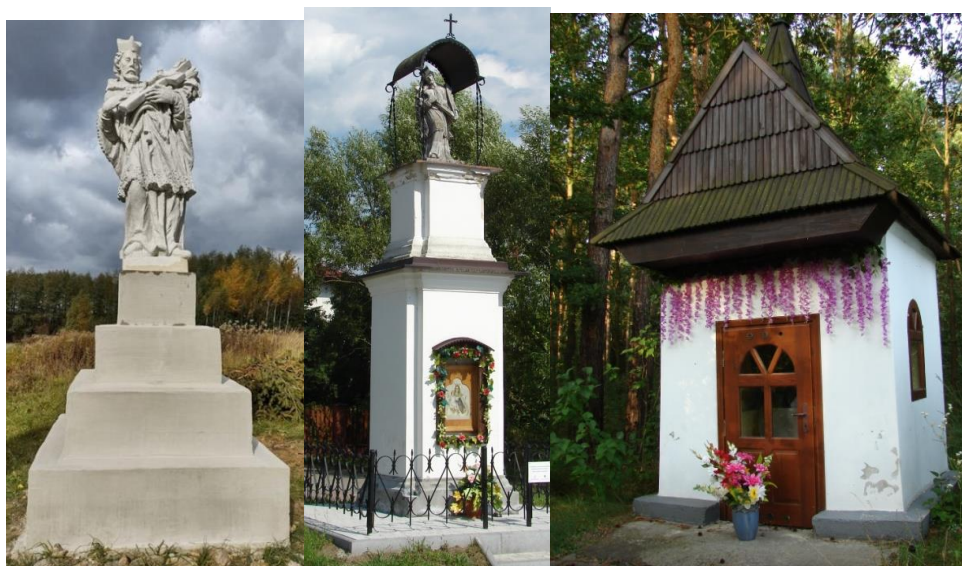
Drugim pod względem wielkości jest kirkut, założony około roku 1693. Przedwojenna społeczność żydowska była dość liczna (Żydzi stanowili 1/3 mieszkańców Dąbrowy). Znajduje się na nim kilkadziesiąt nagrobków oraz pomnik poświęcony pamięci pomordowanych Żydów.

Trzecim cmentarzem w Dąbrowie tarnowskiej jest wojenny cmentarz poległych w czasie tzw. Wielkiej Wojny. Jest to obiekt wpisany do rejestru zabytków województwa małopolskiego. Znajduje się na nim 38 pojedynczych mogił oraz 38 zbiorowych. Pochowani są na nim żołnierze rosyjscy i austrowęgierscy (w tym Polacy). Na cmentarzu znajduje się kapliczka w otoczeniu wiekowych drzew.

Cmentarz wojenny w Dąbrowie Tarnowskiej

Innym elementem krajobrazu kulturowego, który należy zachować, są przydrożne kapliczki, figury i krzyże. Do najstarszych tego typu zabytków należą barokowe figury św. Jana Nepomucena przed kościołem pw. Wszystkich Świętych oraz Nieczajnie Dolnej. W początkach XX wieku zmienia się typ kapliczek - na postumentach ustawiane są figury MB lub Chrystusa (Brnik, Żelazówka, Gruszów). Na terenie gminy znajduje się dość duża liczba tzw. kapliczek domkowych (Smęgorzów, Brnik, Gruszów Wielki, Laskówka Chorańska, Nieczajna Dolna, Dąbrowa Tarnowska). Do najcenniejszych należy kapliczka w Smęgorzowie z połowy XIX wieku. Do innej kategorii małej architektury religijnej zaliczamy krzyże przydrożne, murowane lub drewniane. Te ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków znajdują się w Gruszowie Małym i Wielkim, Lipinach, Nieczajnie Górnej i Żelazówce oraz w wielu innych miejscach.

Barokowe figury św. Jana Nepomucena ora kapliczka domkowa w Smęgorzowie (fot. archiwum UMiG Dąbrowa Tarnowska oraz autora opracowania)

Kapliczka domkowa oraz drewniany krzyż w Gruszowie Wielkim

Innym elementem krajobrazu kulturowego jest zabudowa wiejska, która w okolicach Dąbrowy Tarnowskiej powoli ztraca swoje cechy, przekształcając się w podmiejskie osiedla. Na omawianym terenie dominowała zabudowa wsi typu ulicówka (np. Smęgorzów, Gruszów) lub wielodrożnica (np. Szarwark, Nieczajna). Wieś typu ulicówka najlepiej zachowana jest w Smęgorzowie, wraz z dość liczną jeszcze zabudową drewnianą. Domy ustawione szczytami do drogi, na planie prostokąta kryte dachem dwuspadowym krytym dachówką, z zabudowanym gankiem są bardzo charakterystyczne dla tego rejonu.

Pozostałością dawnego krajobrazu kulturowego są stawy w Żelazówce i Brniku, istniejące już w XVIII wieku, oraz drewniana kuźnia w Brniku. Widoczne na Mapie Galicji i Lodomerii z lat 1778-1783 stawy i młyny w Bagienicy, Rudzie i Szarwarku nie istnieją. Ciekawostką jest odkrycie pozostałości drewnianego młyna w trakcie budowy obwodnicy Dąbrowy Tarnowskiej w 2019 roku.

Kuźnia w Brniku.

Kolejną grupą, która stanowi o dziedzictwie kulturowym są pomniki. Na terenie gminy Dąbrowa Tarnowska upamiętniają przede wszystkim ofiary I i II wojny światowej. Zaliczamy do nich pomnik poświęcony legionistom walczącym w I wojnie światowej znajdujący się w Parku Miejskim, pomnik pomordowanych mieszkańców Opatowca i Ujścia Jezuickiego przez oddziały ukraińskie wspierające Wehrmacht w Lasku Danielnik – miejscu kaźni. Również na terenie cmentarza żydowskiego znajduje się pomnik pomordowanych przez hitlerowców Żydów w latach 1942-1944.

Pomniki w Dąbrowie Tarnowskiej oraz Brniku poświęcone ofiarom I i II wojny światowej (fot. Archiwum UMliG Dąbrowa Tarnowska i autora opracowania)

Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to każdy ślad działalności człowieka znajdujący się na powierzchni lub w ziemi. Zabytki dzielimy na ruchome i nieruchome. Zabytek ruchomy to

wytwór pracy człowieka w postaci narzędzi, broni, naczyń, ozdób, natomiast zabytek nieruchomy to pozostałości po osadach (budowlach), cmentarzyskach, pracowniach krzemieniarskich i dymarskich, kopalniach, które ukryte są pod powierzchnią ziemi (nazywane są stanowiskami archeologicznymi). W przypadku odkrycia zabytków archeologicznych w trakcie np. robót budowlanych należy wstrzymać wszelkie działania, zabezpieczyć miejsce odkrycia i zawiadomić właściwy WKZ, a jeśli to niemożliwe właściwego wójta, burmistrza, prezydenta miasta.

Stanowiska archeologiczne są ewidencjonowane w WUOZ w postaci Kart Ewidencji Zabytku Archeologicznego Lądowego (KEZAL) wykonywanych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). W tym programie całe terytorium Polski podzielone jest na prostokąty (obszary), na których wykonywana jest inwentaryzacja i opracowanie stanowisk archeologicznych. Teren gminy Dąbrowa Tarnowska leży na obszarach AZP o numerach 98-66, 99-66, 99-67, 100-66, 100-67, 101-66, 101-67. W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się 147 kart adresowych zabytków archeologicznych. Na terenie gminy nie ma stanowisk archeologicznych objętych najwyższą formą ochrony tj. wpisanych do rejestru zabytków.

Lokalizacja stanowisk archeologicznych powiązana jest z siecią rzeczną. Grupują się one wzdłuż rzeki Breń oraz jej lokalnych dopływów: Olesieńki, Dzikiego Potoku, Nieczajki i Smęgorzówki. Do najstarszych śladów bytności ludzkiej – obecności neandertalczyka - na terenie gminy Dąbrowa Tarnowska jest znalezisko odłupka krzemiennoego wykonanego techniką lewałuaską, datowanego na środkowy paleolit (Dąbrowa Tarnowska stan. 37/74). Ten wyjątkowy zabytek odkryto w trakcie przedinwestycyjnych, wykopaliskowych badań archeologicznych związanych z budową obwodnicy. Stanowiska ze schyłkowego paleolitu lub mezolitu zarejestrowano również w Smęgorzowie, Gruszowie Wielkim, Szarwarku i Dąbrowie Tarnowskiej. Kolejna epoka w dziejach ludzkości – neolit – charakteryzująca się rozwojem stałego osadnictwa, uprawy roli i hodowli zwierząt przejawia się na omawianym terenie stanowiskami archeologicznymi w takich miejscowościach jak Gruszów Mały, Smęgorzów, Gruszów Wielki, Dąbrowa Tarnowska (łącznie 8 stanowisk). Duża liczba stanowisk datowana jest ogólnie na epokę kamienia. W wyżej wymienionych miejscowościach zarejestrowano również ślady osadnicze i osady datowane na epokę brązu. Na okres rzymski (okres wpływów rzymskich) datowana jest tylko jedna osada w miejscowości Brnik. Najwięcej stanowisk, oprócz tych datowanych ogólnie na epokę kamienia, można przypisać okresowi średniowiecznemu. Są to stanowiska w Gruszowie Małym, Smęgorzowie (łącznie 8 stanowisk), Gruszowie Wielkim, Sutkowie, Brniku, Dąbrowie Tarnowskiej (łącznie 15 stanowisk), Nieczajnie, Laskówce, Żelazówce, Szarwarku i Lipinach. Z punktu widzenia badań nad osadnictwem średniowiecznym najciekawsze są stanowiska w Dąbrowie Tarnowskiej, grupujące się wzdłuż rzeki Breń, w okolicach kościoła pw. Wszystkich Świętych i poświadczające początki miejscowości (stan. 3, 14, 15, 16 w Dąbrowie Tarnowskiej).

Ruchome zabytki archeologiczne w postaci ceramiki, narzędzi krzemiennoych itp. znajdują się w Muzeum Okręgowym w Tarnowie oraz Muzeum Powiśla Dąbrowskiego (Ośrodek Spotkania Kultur) w Dąbrowie Tarnowskiej.

Stanowiska archeologiczne w Gminnej Ewidencji Zabytków:

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Dz. nr	Funkcja/Chronologia
1	Smęgorzów	98-66	107	1	151/1 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy – epoka kamienia
2	Smęgorzów	98-66	108	2	143/3 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy – prahistoria
3	Gruszów Mały	99-66	34	4	158/2 obr. Gruszów Mały	ślady osadnicze – epoka kamienia/brązu, epoka brązu
4	Gruszów Mały	99-66	35	5	141,142/1 obr. Gruszów Mały	ślady osadnicze – neolit, młodszy neolit, epoka kamienia/brązu, prahistoria
5	Gruszów Mały	99-66	36	6	117/2,137 obr. Gruszów Mały	śląd osadniczy - późne średniowiecze
6.	Gruszów Mały	99-66	37	7	127 obr. Gruszów Mały	śląd osadniczy – prahistoria
7	Gruszów Mały	99-66	38	8	53/8, 53/9 obr. Gruszów Mały	śląd osadniczy - średniowiecze
8	Smęgorzów	99-66	39	3	1278 ,1279.1280 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - późne średniowiecze
9	Smęgorzów	99-66	40	4	1751 , 1750 , 1747 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - neolit
10	Smęgorzów	99-66	41	5	1278 , 1279, 1280 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka brązu
11	Smęgorzów	99-66	42	6	1693, 1694 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - mezolit
12	Smęgorzów	99-66	43	7	1556,1550 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
13	Smęgorzów	99-66	44	8	1311 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka brązu
14	Smęgorzów	99-66	45	9	1735 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - schyłkowy paleolit lub mezolit
15	Smęgorzów	99-66	46	10	1702 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – neolit lub epoka brązu, epoka brązu
16	Smęgorzów	99-66	47	11	1655/1 , 1642 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – epoka kamienia, neolit, epoka brązu, wczesne średniowiecze
17	Smęgorzów	99-66	48	12	1677/3 , 1306,1699/2 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - nowożytność
18	Smęgorzów	99-66	49	13	1073/2, 1073/4 , 1074 obr. Smęgorzów	osada - średniowiecze, śląd osadniczy - późne średniowiecze
19	Smęgorzów	99-66	50	14	1568 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - średniowiecze

20	Smęgorzów	99-66	51	15	772 , 768/3 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - schyłkowy paleolit
21	Smęgorzów	99-66	52	16	287/3 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
22	Smęgorzów	99-66	54	34	846, 847, 848, 849 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – epoka kamienia, nowożytność
23	Gruszów Wielki	99-67	1	1		ślady osadnicze – mezolit, średniowiecze
24	Sutków	99-67	2	1		śląd osadniczy - epoka brązu
25	Smęgorzów	99-67	3	17	1917, 1919/1 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - nowożytność
26	Smęgorzów	99-67	4	18	1774/5 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
27	Smęgorzów	99-67	5	19	1754 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
28	Smęgorzów	99-67	6	20	1754 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
29	Smęgorzów	99-67	7	21	1587 , 1588,1589,1590 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – epoka brązu, wczesne średniowiecze, nowożytność
30	Smęgorzów	99-67	8	22	1594/10,1594/2,1594/3, obr. Smęgorzów	osada - średniowiecze
31	Smęgorzów	99-67	9	23	1108, 1109,1110,1117,1962 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – prahistoria, wczesne średniowiecze (VIII-IX w.), osada - wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
32	Smęgorzów	99-67	10	24	1087, 1093 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy – prahistoria
33	Smęgorzów	99-67	11	25	1615 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - późne średniowiecze
34	Smęgorzów	99-67	12	26	1124,1117,1116,1125/1	śląd osadniczy - wczesne średniowiecze, osada - późne średniowiecze
35	Smęgorzów	99-67	13	27	1088/4 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy – prahistoria
36	Smęgorzów	99-67	14	28	725/1 , 726 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
37	Smęgorzów	99-67	15	29	1114 obr. Smęgorzów	ślady osadnicze – neolit, prahistoria
38	Smęgorzów	99-67	16	30	1794/2 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
39	Smęgorzów	99-67	17	31	1899, 1900 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
40	Smęgorzów	99-67	18	32	1877/1,1885 ,1886 obr. Smęgorzów	osada - prahistoria
41	Smęgorzów	99-67	19	33	1891, 1895/2 obr. Smęgorzów	śląd osadniczy - epoka kamienia
42	Gruszów Wielki	99-67	20	8	181, 183 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - nowożytność

43	Gruszów Wielki	99-67	21	9	105 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - epoka kamienia
44	Gruszów Wielki	99-67	22	10	137,140,141 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - nowożytność
45	Gruszów Wielki	99-67	23	11	46,47/2 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - neolit
46	Gruszów Wielki	99-67	24	12	100/2, 101,102 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - nowożytność
47	Gruszów Wielki	99-67	25	13	186 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - epoka kamienia
48	Gruszów Wielki	99-67	26	14	186 obr. Gruszów Wielki	osada - epoka brązu
49	Gruszów Wielki	99-67	27	15	214/1 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - epoka kamienia
50	Gruszów Wielki	99-67	28	16	264,266,268 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - epoka kamienia
51	Gruszów Wielki	99-67	29	17	227/1 , 229/4 obr. Gruszów Wielki	śląd osadniczy - nowożytność
52	Nieczajna Dolna	99-67	30	2	509,510 obr. Nieczajna	śląd osadniczy - nowożytność
53	Nieczajna Dolna	99-67	31	3	758/1 obr. Nieczajna	śląd osadniczy - nowożytność
54	Nieczajna Dolna	99-67	32	4	308, 309 obr. Nieczajna	śląd osadniczy - epoka kamienia
55	Nieczajna Dolna	99-67	33	5	275 obr. Nieczajna	śląd osadniczy - nowożytność
56	Sutków	99-67	34	2	431 obr. Sutków	śląd osadniczy - epoka kamienia
57	Sutków	99-67	35	3	427, 429/1 obr. Sutków	śląd osadniczy - średniowiecze
58	Sutków	99-67	36	4	278/1,280 obr.Sutków	śląd osadniczy – prahistoria
59	Sutków	99-67	37	5	304, 306 obr.Sutków	osada - późne średniowiecze/nowożytność
60	Sutków	99-67	38	6	396/1 obr. Sutków	śląd osadniczy – prahistoria
61	Sutków	99-67	39	7	349/1, 350,343/2 obr.Sutków	śląd osadniczy - epoka kamienia
62	Dąbrowa Tarnowska	100-66	1	1		obozowisko/osada - epoka kamienia
63	Dąbrowa Tarnowska	100-66	2	2		śląd osadniczy - epoka kamienia, średniowiecze
64	Dąbrowa Tarnowska	100-66	3	3		osada – prahistoria
65	Gruszów Mały	100-66	4	1		śląd osadniczy - eneolit
66	Brnik	100-66	9	1	13/1 ; 14/3 obr. Brnik	śląd osadniczy – prahistoria, osada - nowożytność
67	Brnik	100-66	10	2	31/1 ; 32 obr. Brnik	śląd osadniczy - okres rzymski

68	Brnik	100-66	11	3	50 obr. Brnik	śląd osadniczy - średniowiecze/nowożytność
69	Dąbrowa Tarnowska	100-66	12	4	51 obr. Brnik	śląd osadniczy - średniowiecze
70	Dąbrowa Tarnowska	100-66	13	5	980,984, 985/1 obr. Bagienica	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada - nowożytność
71	Dąbrowa Tarnowska	100-66	14	6	1567 , 563, 1714/1, 1717, 1716 obr. Bagienica	śląd osadniczy - epoka kamienia, osady - prahistoria, nowożytność
72	Dąbrowa Tarnowska	100-66	15	7	1237 obr. Bagienica	śląd osadniczy - nowożytność
73	Dąbrowa Tarnowska	100-66	16	8	420/1 ,419/2,320/2,326/1, 328,	śląd osadniczy - średniowiecze, osada - nowożytność
74	Dąbrowa Tarnowska	100-66	17	9	1023/4, 1023/5,1022 obr. Bagienica	śląd osadniczy - epoka kamienia
75	Dąbrowa Tarnowska	100-66	18	10	1209/18, 1209/19, 1209/20,1209/8,1209/9,1209/ 10,1209/11, 1209/28 obr. Bagienica	śląd osadniczy, osada - średniowiecze
76	Dąbrowa Tarnowska	100-66	19	11	1191/1,1191/2 obr. Bagienica	śląd osadniczy - średniowiecze, osada - nowożytność
77	Dąbrowa Tarnowska	100-66	20	12	1032/2, 1032/3, 1032/14, 1031/1, 1031/2, 1030/8, 1030/9, 1030/5, 1030/2, 1030/3, 1030/22, 1029/7, 1029/8, 1029/2, 1029/3, 1029/4, 1029/5, 1028/1, 1030/11 obr. Bagienica	ślady osadnicze - epoka kamienia, paleolit, osady - średniowiecze, nowożytność
78	Dąbrowa Tarnowska	100-66	21	13	1033/25,1033/29,1034/1,103 2/11 , 1033/35 obr. Bagienica	obozowisko - epoka kamienia, śląd osadniczy - średniowiecze
79	Dąbrowa Tarnowska	100-66	22	14	193/3,194 obr. Bagienica	osady - średniowiecze, nowożytność
80	Dąbrowa Tarnowska	100-66	23	15	1037/15,1036/6,1036/7 obr. Bagienica	osady - średniowiecze, nowożytność
81	Dąbrowa Tarnowska	100-66	24	16	799/38 obr. Bagienica	śląd osadniczy – prahistoria, osada - średniowiecze, śląd osadniczy - nowożytność
82	Dąbrowa Tarnowska	100-66	25	17	59/11,59/24 obr. Dąbrowa	osada - nowożytność
83	Dąbrowa Tarnowska	100-66	26	18	196/1,199,200,201 obr. Ruda	osady - średniowiecze, nowożytność
84	Dąbrowa Tarnowska	100-66	27	19	411/11,618/3,414/3 obr. Ruda	osada - nowożytność

85	Dąbrowa Tarnowska	100-66	28	20	406/13,406/8,406/15,407/12, 407/7,407/14 obr. Ruda	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada - nowożytność
86	Dąbrowa Tarnowska	100-66	29	21	456/2 , 456/4,474/2,474/5,474/6,474/7,474/9,474/10,475/3,475/8,477/5,477/6 obr. Ruda	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada - nowożytność
87	Dąbrowa Tarnowska	100-66	30	22	544/1,544/4 obr. Ruda	osada - nowożytność
88	Dąbrowa Tarnowska	100-66	31	23	40,41,42/4,42/5,42/7,42/3,43, 44,45,47 obr. Ruda	śląd osadniczy - epoka kamienia, ślad osadniczy - nowożytność
89	Dąbrowa Tarnowska	100-66	32	24	25,30/12,34/3,37,30/22, 35/2 obr. Ruda	śląd osadniczy - średniowiecze
90	Gruszów Mały	100-66	33	2	4/1,4/2,4/3,3/1,3/4,5/1,5/2 obr. Gruszów Mały	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada - nowożytność
91	Gruszów Mały	100-66	34	3	172/4,172/5,172/6,253 obr. Gruszów Mały	osada - nowożytność
92	Dąbrowa Tarnowska	100-66	37	41	112, 113, 114 obr. Ruda	osada – prehistoria, nowożytność, obozowisko - epoka kamienia, ślad osadniczy - średniowiecze
93	Dąbrowa Tarnowska	100-66	38	42	130/2, 132 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
94	Dąbrowa Tarnowska	100-66	39	43	168/7, 170/4, 171/2, 172/2, 173, 175 obr. Ruda	osada - neolit
95	Dąbrowa Tarnowska	100-66	64	45	685, 684, 683/2, 682/2, 683/1, 682/1, 681/2, 681/5, 681/4, 680/1, 680/2, 679, 678, 740/3, 740/1, 740/2, 741/2, 741/4, 741/5, 741/3, 746/4, 746/3, 746/1, 754, 753, 752, 751, 750, 749/4, 749/3, 749/1, 787/6, 787/5, 787/3, 788/1 obr. Bagienica	ślady osadnicze - epoka kamienia, średniowiecze, nowożytność

96	Dąbrowa Tarnowska	100-66	65	28	415, 417/2, 417/1, 7/10, 418/1, 321/1, 418/2, 403/2, 402, 408/1, 426/1, 425/2, 426, 7/11, 424/5, 424/1, 424/6, 460/2, 460/1, 427, 428/2, 465/2, 464/2, 464/1, 463/1, 463/2, 462/1, 462/3, 474, 477/2, 477/1, 478/1, 478/2, 479, 475, 476/3, 476/1, 476/2, 480, 524/4, 524/3, 524/5, 524/6, 523, 630/1, 630/2, 631/2, 632, 633, 517/1, 517/2, 517/3 obr. Bagienica	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
97	Dąbrowa Tarnowska	100-66	66	29	141/19, 141/18, 1861/1, 156/3, 156/4, 157/7, 157/8, 157/9, 157/10, 158/3, 158/4, 141/10, 156/2, 157/4, 157/6, 158/2, 173/6, 211/1, 211/2, 210/1, 210/2, 209/1, 209/3, 209/2, 208/1, 208/2, 215/8, 215/7, 215/20, 215/21, 215/5, 233/2, 233/1, 234/2 obr. Bagienica	osada - nowożytność
98	Dąbrowa Tarnowska	100-66	67	30	139/4, 139/5, 139/6, 139/7, 139/8, 139/25, 140/13, 140/7, 140/18, 140/17, 140/5, 140/4, 140/3, 140/2, 140/1, 141/18, 141/19 obr. Bagienica	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
99	Dąbrowa Tarnowska	100-66	68	31	188/14 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, średniowiecze, nowożytność
100	Dąbrowa Tarnowska	100-66	69	32	188/14, 187/15, 187/13, 188/12, 187/26, obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
101	Dąbrowa Tarnowska	100-66	70	33	186/12, 187/23, 187/24, 187/25, 187/12, 188/14 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, średniowiecze, nowożytność
102	Dąbrowa Tarnowska	100-66	71	34	142/7, 141/5, 85/1 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
103	Dąbrowa Tarnowska	100-66	72	35	90/9, 90/8, 89/6, 90/12, 88/8, 88/1, 87/4, 87/3, 86/4, 85/3 obr. Ruda	ślad osadniczy - średniowiecze/nowożytność
104	Dąbrowa Tarnowska	100-66	73	36	82/9, 82/17, 82/10, 82/18, 82/11, 82/19, 82/22, 82/24, 81, 80/1, 77, 621/1, 82/7, 36/9, 36/14, 36/15, 36/17, 36/19, 36/16, 36/18, 35/7, 35/8 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
105	Dąbrowa Tarnowska	100-66	74	37	37, 82/23, 82/24, 81, 80/1, 79, 78, 77, 75/1, 75/2, 72, 73, 74 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność

106	Dąbrowa Tarnowska	100-66	75	38	78, 41, 42/3, 43, 45, 47,48, 49/1 obr. Ruda	ślady osadnicze - epoka kamienia, nowożytność
107	Gruszów Mały	100-66	76	4	16/2 obr. Gruszów Mały	ślady osadnicze - neolit, nowożytność
108	Dąbrowa Tarnowska	100-66	77	39	884/2 obr. Bagienica	ślad osadniczy - epoka kamienia/ epoka brązu
109	Dąbrowa Tarnowska	100-66	78	40	804/9, 804/10 obr. Bagienica	ślady osadnicze, dwór - epoka kamienia/ epoka brązu, pradziej, XVII wiek
110	Brnik	100-66	79	5	188/2, 189/2, 156/2, 187 obr. Żelazówka	osada – XI-XII wiek, ślad osadniczy - nowożytność
111	Dąbrowa Tarnowska	100-66	80	44	170/1 obr. Ruda	osada – XV-XVIII wiek, osada produkcyjna/kuźnia – nowożytność
112	Nieczajna Górna	100-67	1	1		ślad osadniczy - epoka brązu
113	Gruszów Wielki	100-67	2	2	614/1, 98, 99 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy – prahistoria
114	Gruszów Wielki	100-67	3	3	688, 692 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy - mezolit
115	Gruszów Wielki	100-67	4	4	811, 812 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy - epoka kamienia
116	Gruszów Wielki	100-67	5	5	798, 801 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy – prahistoria
117	Gruszów Wielki	100-67	6	6	853, 854/2, 858 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy – epoka kamienia/ neolit
118	Gruszów Wielki	100-67	7	7	871 obr. Gruszów Wielki	ślad osadniczy - epoka kamienia
119	Nieczajna Dolna	100-67	8	1	, 1365 obr. Nieczajna	ślad osadniczy - epoka kamienia1364
120	Nieczajna Górna	100-67	9	2	1391, 1392 obr. Nieczajna	osada - średniowiecze
121	Nieczajna Górna	100-67	10	3	1104/2, 1103 obr. Nieczajna	osada – prahistoria
122	Nieczajna Górna	100-67	11	4	2534, 2773 obr. Nieczajna	ślad osadniczy - epoka kamienia
123	Dąbrowa Tarnowska	100-67	12	25	1613,1614 obr. Bagienica	ślad osadniczy – prahistoria
124	Dąbrowa Tarnowska	100-67	13	26	1109/19,1110/1 obr. Bagienica	ślad osadniczy – epoka kamienia/ mezolit ?
125	Dąbrowa Tarnowska	100-67	14	27	1829 obr. Bagienica	ślad osadniczy - epoka kamienia
126	Szarwark	100-67	15	1	39 obr. Szarwark	ślad osadniczy - epoka kamienia
127	Nieczajna Górna	100-67	17	5	2646,2647,2650 obr. Nieczajna	ślad osadniczy - epoka kamienia
128	Nieczajna Górna	100-67	20	6	2454 obr. Nieczajna	ślad osadniczy - epoka kamienia

129	Żelazówka	101-66	9	1		śląd osadniczy - epoka kamienia
130	Laskówka	101-66	24	1	1,3 obr Laskówka Chorąska	śląd osadniczy - wczesne średniowiecze
131	Żelazówka	101-66	27	2	247,248 obr Żelazówka	śląd osadniczy - epoka kamienia
132	Żelazówka	101-66	28	3	292/1,339,637 obr Żelazówka	osada – wczesne średniowiecze
133	Laskówka Chorąska	101-66	29	2	270/7, 271,274/4,275/1 obr Laskówka Chorąska	śląd osadniczy - epoka kamienia
134	Żelazówka	101-66	30	4	321,325, obr Żelazówka	śląd osadniczy - wczesne średniowiecze
135	Brnik	101-66	32	4	136/1,137 obr.Brnik	śląd osadniczy - epoka kamienia
136	Żelazówka	101-66	33	5	592/5,500,497/2,499,498/2,497/1 obr Żelazówka	śląd osadniczy - epoka kamienia, śląd osadniczy - nowożytność
137	Żelazówka	101-66	34	6	528/2,529,530,531 obr Żelazówka	śląd osadniczy - neolit, śląd osadniczy - nowożytność
138	Szarwark	101-67	1	2	718,719/1 obr Szarwark	śląd osadniczy - schyłkowy paleolit
139	Brnik	101-67	2	5	692,693 obr Brnik	śląd osadniczy - epoka kamienia
140	Brnik	101-67	3	6	718/3 obr Brnik	śląd osadniczy - epoka kamienia
141	Brnik	101-67	4	7	857/2, 859 obr. Brnik	śląd osadniczy - epoka kamienia
142	Szarwark	101-67	5	3	2622,2620,2619 obr Szarwark	śląd osadniczy - epoka kamienia, śląd osadniczy - późne średniowiecze
143	Lipiny	101-67	8	1	143,145 obr Lipiny	śląd osadniczy - epoka kamienia
144	Szarwark	101-67	9	4	1218,1219 obr. Szarwark	śląd osadniczy - epoka kamienia
145	Szarwark	101-67	10	5	1298,1299 obr. Szarwark	śląd osadniczy - epoka kamienia, śląd osadniczy - epoka brązu
146	Szarwark	101-67	11	6	1560,1562 obr. Szarwark	śląd osadniczy - epoka kamienia
147	Lipiny	101-67	12	2	398,401,402 obr Lipiny	śląd osadniczy - epoka kamienia, śląd osadniczy - późne średniowiecze

W trakcie realizacji inwestycji i stwierdzenia jej kolizji ze stanowiskiem archeologicznym mają zastosowanie przepisy art. 31 i 32 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), w którym nałożony jest obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych w przypadku

przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, których rodzaj i zakres określa WKZ w drodze decyzji.

W granicach i w strefie ochrony stanowiska archeologicznego uzgodnieniu z WKZ podlegają projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego, natomiast zaopiniowaniu przez WKZ podlegają projekty studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W momencie przypadkowego odkrycia zabytku archeologicznego należy zawiadomić o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub właściwego wójta, prezydenta lub burmistrza.

Dziedzictwo niematerialne

Gwara ludowa z terenu gminy Dąbrowa Tarnowska należy do dialektu małopolskiego, który wykształcił się w skupisku etniczno-językowym plemienia Wiślan w dorzeczu górnej Wisły między Pogórzem Karpackim, Górami Świętokrzyskimi i Puszczą Sandomierską. Dialekt ten znacznie poszerzył swój zasięg terytorialny na skutek migracji. Co ciekawe to właśnie dialekt małopolski wpłynął znacznie na ukształtowanie się polskiego języka literackiego od przełomu XIV/XV wieku. Obecnie gwara regionalna jest pielęgnowana, również na terenie gminy Dąbrowa Tarnowska.

W ujęciu etnograficznym gmina Dąbrowa Tarnowska należy do regionu Krakowiaków Wschodnich. Męski strój ludowy Krakowiaków Wschodnich to biała lniana koszula, proste spodnie z płótna lnianego w pionowe, najczęściej białoczerwone paski, pas, buty, kaftan bez rękawów lub z rękawami, sukmana i rogatywka. Ubiór kobiecy charakteryzował się wielością odmian i wariantów. Inaczej ubierano się w okolicach Pińczowa, Skalbmierza, Miechowa, Brzeska czy Dąbrowy Tarnowskiej. Ubiór składał się następujących elementów: *chusta czepcowa* (dla mężatki) lub chustka, koszula oraz często stanowiąca jej uzupełnienie oddzielna kryzka, spódnice wierzchnia i spodnia (*fartuchy*), zapaska, gorset, kaftan (*katana*), obuwie i korale.

Tradycyjny ubiór chłopski spod Dąbrowy Tarnowskiej (www.strojeludowe.net)

Na terenie gminy działa Ośrodek Spotkania Kultur w Dąbrowie Tarnowskiej – dawna dąbrowska synagoga, Miejska Biblioteka Publiczna oraz Dąbrowski Dom Kultury. W Dąbrowie Tarnowskiej znajduje się również punkt Informacji Turystycznej Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej. W Ośrodku Spotkania Kultur znajdują się zbiory Muzeum Powiśla Dąbrowskiego (archeologiczne, etnograficzne, sztuka ludowa, militaria, dąbrowiana), pamiątki związane ze społecznością żydowska (judaica), sztuka ludowa Zalipia, pamiątki związane z załogą „Halifaksa”. Przez gminę przebiega szlak architektury drewnianej oraz liczne ścieżki rowerowe (Dąbrowa Tarnowska – Tarnów – Mościce, Dąbrowa Tarnowska – Tarnów – Rzędzin, Dąbrowa Tarnowska – trasa miejska, trasa rekreacyjna, zabytkowa – sakralna). Wiele informacji na temat społeczności żydowskiej Dąbrowy Tarnowskiej można odnaleźć na stornie Wirtualny Sztetl.

Na terenie gminy działają z licznymi sukcesami: zespół folklorystyczny „Nieczajnianie”, kapela ludowa „Dąbrowiaczy”, orkiestra dęta, kapela podwórkowa „Wiarusy”, zespół teatralny oraz inne zespoły taneczne. Kultywowanie tradycji odbywa się również poprzez działalność OSP w Smęgorzowie, Szarwarku, Żelazówce, Nieczajne Górnej, Lipinach, Laskówce Chorańskiej, Gruszowie Wielkim i Dąbrowie Tarnowskiej. Również do rozwoju kultury oraz podtrzymywania tradycji przyczynia się działalność Kół Gospodyń Wiejskich w Smęgorzowie, Nieczajnie Górnej, Morzychnie, Gruszowie Wielkim. W gminie działa również wiele stowarzyszeń: Stowarzyszenie Twórców Kultury Powiśla Dąbrowskiego, LKS „Viktoria, UKS Football Academy, LKS „Czarni” Smęgorzów, Stowarzyszenie Szachowe „Szach Mat”, Stowarzyszenie „Strzelec” Dąbrowa Tarnowska, ULKS „Łucznicza Dąbrovia”, LKS „Dąbrovia” Dąbrowa Tarnowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły w Laskówce Chorańskiej, Stowarzyszenie Przyjaciół Dwójki w Dąbrowie

Tarnowskiej, Stowarzyszenie Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dąbrowie Tarnowskiej i wiele innych.

W 2013 roku został wpisany na listę produktów tradycyjnych żytni chleb gruszowski. Gmina Dąbrowa Tarnowska należy do Lokalnej Grupy Działania „Prowent”

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Najwyższą formą ochrony czyli wpisem do rejestru zabytków województwa małopolskiego objętych jest 8 obiektów z terenu gminy Dąbrowa Tarnowska. Takie zabytki jak ruiny pałacu Lubomirskich pozostałość parku pałacowego oraz brama zamkowa chronione są od 1935 roku. Kościół pw Wszystkich Świętych również chroniony jest prawem od bardzo dawna bo od 1947 roku. Cmentarz wojenny wraz z kaplicą został wpisany do rejestru zabytków w 1995 roku natomiast synagoga w 1989 roku. „Najmłodszym” zabytkiem rejestrowym jest dom mieszkalny – willa Jadwiga, okazały budynek z 1910 roku, wpisany do rejestru zabytków w 2022 roku.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego:

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Forma ochrony
1	Dom dawny mieszkalny – willa Jadwiga	3 Maja 3	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A – 1636/M z 2022-12-30
2	Piwnice dawnego Pałacu Lubomirskich	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
3	Park Miejski – dawny Park Pałacowy	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
4	Brama Zamku Lubomirskich	Zamkowa 3	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
5	Synagoga	Nr działki 867/9	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A – 324 z 1989-05-18
6	Kościół pw. Wszystkich Świętych	Nr działki 1090/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr I-3/29-47 z 1947-03-13
7	Cmentarz wojenny	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13
8	Cmentarz wojenny - kaplica	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13

Objęcie wyżej wymienionych zabytków formą ochrony jakim jest wpis do rejestru zabytków ma swoje konsekwencje w postaci konieczności należytego sprawowania nad nim opieki. Właściciel lub posiadacz ma obowiązek zapewnienia warunków, między innymi, naukowego badania i dokumentowania zabytków, prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia zabytku, utrzymania zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie, upowszechniania wiedzy o zabytku (art. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Właściciel lub posiadacz ma obowiązek zawiadomić WKZ w przypadku zniszczenia, zagubienia, kradzieży, zagrożeniu

zabytku, miejsca przechowywania, zmianach dotyczących właściciela lub posiadacza zabytku (art. 28 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W przypadku prowadzonych robót budowlanych, prac restauracyjnych, konserwatorskich, prac archeologicznych itp. przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie WKZ (art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Art. 38, 39 i 40 wspomnianej ustawy określa sposób kontroli zabytku wpisanego do rejestru zabytków przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W przypadku stanowisk archeologicznych oraz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków mają zastosowanie przepisy art. 31 i 32, w których nałożony jest obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych jeśli nastąpi przekształcenie lub zniszczenie zabytku archeologicznego (w trakcie realizacji inwestycji), których rodzaj i zakres określa WKZ w drodze decyzji. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zabytków może zwrócić się do ministra kultury lub wojewódzkiego konserwatora zabytków o udzielenie dotacji na sfinansowanie prac restauratorskich i konserwatorskich (art. 74) w wysokości 50% lub 100% jeśli obiekt posiada wyjątkową wartość historyczną (art. 78). Dodatkowo dotacji mogą udzielać organy samorządu: gminy, powiatu i województwa (art. 81).

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Obecnie w Gminnej Ewidencji Zabytków ujętych jest 91 obiektów, z czego 64 na terenie miasta Dąbrowa Tarnowska. Oprócz zabytków rejestrowych obejmuje te znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków: kamienice przy Rynku, kirkut, cmentarze parafialne w Dąbrowie, Nieczajnie Górnej oraz Smęgorzowie, ogrodzenie oraz cmentarz przykościelny kościoła pw. Wszystkich Świętych, kapliczki domkowe w Dąbrowie oraz Smęgorzowie. Gminna Ewidencja Zabytków została zaktualizowana w 2023 roku, pozytywnie zaopiniowana przez MWKZ, Delegatura w Dąbrowie Tarnowskiej pismem z dnia 04.04.2023 (znak: DT-V.5133.9.2023.EB.TS). Burmistrz Dąbrowy Tarnowskiej przyjął GEZ zarządzeniem nr 125.1913.2023 z dnia 11 maja 2023 roku.

Zabytki nieruchome i ruchome w Gminie Dąbrowa Tarnowska – stan na 26.02.2023r.

Miasto – Dąbrowa Tarnowska

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Forma ochrony
1	Dom mieszkalny	Graniczna 12	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Dom mieszkalny	Graniczna 14	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Dom dawny mieszkalny	1 Maja 2	Gminna Ewidencja Zabytków
4	Dom dawny mieszkalny	1 Maja 3	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A – 1636/M z 2022-12-30
5	Dom dawny mieszkalny	1 Maja 4	Gminna Ewidencja Zabytków
6	Sąd Rejonowy	Bojki 2	Gminna Ewidencja Zabytków
7	Dawna kamienica	Jagiellońska 7	Gminna Ewidencja Zabytków
8	Dawna kamienica	Piłsudskiego 3	Gminna Ewidencja Zabytków
9	Dom dawny mieszkalny	Piłsudskiego 5	Gminna Ewidencja Zabytków
10	Dom dawny mieszkalny	Piłsudskiego 21	Gminna Ewidencja Zabytków
11	Dom mieszkalny	Piłsudskiego 185	Gminna Ewidencja Zabytków

12	Dom mieszkalny	Różana 7	Gminna Ewidencja Zabytków
13	Dom mieszkalny	Różana 9	Gminna Ewidencja Zabytków
14	Rynek wraz z budynkiem Urzędu Miasta	Rynek wraz z UM	Gminna Ewidencja Zabytków
15	Dawna kamienica	Rynek 1 i 2	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
16	Dawna kamienica	Rynek 5	Gminna Ewidencja Zabytków
17	Dawna kamienica	Rynek 17	Gminna Ewidencja Zabytków
18	Dawna kamienica	Rynek 18 i 19	Gminna Ewidencja Zabytków
19	Dawna kamienica	Rynek 22	Gminna Ewidencja Zabytków
20	Dawna kamienica	Rynek 42	Gminna Ewidencja Zabytków
21	Dawna kamienica	Rynek 43	Gminna Ewidencja Zabytków
22	Dawna kamienica	Rynek 45-47	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
23	Dawna kamienica	Rynek 44	Gminna Ewidencja Zabytków
24	Dom mieszkalny	Kościelna 24	Gminna Ewidencja Zabytków
25	Dom mieszkalny	Kościelna 26	Gminna Ewidencja Zabytków
26	Dom mieszkalny	Szkolna 8a	Gminna Ewidencja Zabytków
27	Dom mieszkalny	Szkolna 13	Gminna Ewidencja Zabytków
28	Dom mieszkalny	Szkolna 14	Gminna Ewidencja Zabytków
29	Dom mieszkalny	Szkolna 15	Gminna Ewidencja Zabytków
30	Dom mieszkalny	Szkolna 16	Gminna Ewidencja Zabytków
31	Dom mieszkalny	Szkolna 19	Gminna Ewidencja Zabytków
32	Dom mieszkalny	Szkolna 24	Gminna Ewidencja Zabytków
33	Dom mieszkalny	Szkolna 31	Gminna Ewidencja Zabytków
34	Dom mieszkalny	Szkolna 34	Gminna Ewidencja Zabytków
35	Dom mieszkalny	Szkolna 44	Gminna Ewidencja Zabytków
36	Dom mieszkalny	Kościuszki 21	Gminna Ewidencja Zabytków
37	Kapliczka	Jagiellońska - dz. nr 520/1	Gminna Ewidencja Zabytków
38	Kapliczka	Piłsudskiego - dz. nr 654	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
39	Kapliczka	Grunwaldzka - dz. nr 23	Gminna Ewidencja Zabytków
40	Kapliczka	Gruszowska - dz. nr 589/2	Gminna Ewidencja Zabytków
41	Kapliczka	Kościelna - dz. nr 799/37; 799/38	Gminna Ewidencja Zabytków
42	Kapliczka	Szarwarska - dz. nr 1708/9	Gminna Ewidencja Zabytków
43	Kapliczka	Szarwarska - dz. nr 1040/3	Gminna Ewidencja Zabytków
44	Krzyż	Szarwarska - dz. nr 907/2	Gminna Ewidencja Zabytków
45	Pomnik	Danielnik - dz. nr 164	Gminna Ewidencja Zabytków
46	Pomnik	40/2	Gminna Ewidencja Zabytków
47	Cmentarz Parafialny	Nr działki 1112, 1113/2	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
48	Cmentarz Parafialny – Kaplica Zielińskich	Nr działki 1112	Gminna Ewidencja Zabytków
49	Cmentarz Parafialny – najstarszy nagrobek	Nr działki 1112	Gminna Ewidencja Zabytków
50	Piwnice dawnego Pałacu Lubomirskich	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28

51	Park Miejski – dawny Park Pałacowy	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
52	Brama Zamku Lubomirskich	Zamkowa 3	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
53	Obelisk Ligęzów	43	Gminna Ewidencja Zabytków
54	Synagoga	Nr działki 867/9	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A – 324 z 1989-05-18
55	Kościół pw. Wszystkich Świętych	Nr działki 1090/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr I-3/29-47 z 1947-03-13
56	Kościół pw. Wszystkich Świętych - ogrodzenie	Nr działki 1090/1	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
57	Kościół pw. Wszystkich Świętych – miejsce pochówkowe	Nr działki 1090/1	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
58	Cmentarz wojenny	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13
59	Cmentarz wojenny - kaplica	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13
60	Cmentarz żydowski	Nr działki 109	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
61	Cmentarz żydowski - pomnik	Nr działki 109	Gminna Ewidencja Zabytków
62	Cmentarz żydowski - nagrobki	Nr działki 109	Gminna Ewidencja Zabytków
63	Cmentarz żydowski - nagrobek	Nr działki 109	Gminna Ewidencja Zabytków
64	Pierzeje przyrynkowe	Nr działki 1183/1, 1183/4, 1182, 1181/12, 1181/6, 1181/7, 1181/8, 87/9, 87/10, 87/6, 87/2, 87/3, 92/3, 92/5, 93/3, 94/1, 1190/1, 844, 935/1, 934/3, 931, 930/2, 930/1, 925, 924, 923, 881/2, 880/2, 879, 878, 877, 876/2	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Brnik

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 341	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Kapliczka	Dz. nr 243	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Pomnik	Dz. nr 219/9	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Gruszów Mały

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 293	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Dom mieszkalny	18	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Dom mieszkalny	23	Gminna Ewidencja Zabytków
4	Dom mieszkalny	32	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Gruszów Wielki

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 616	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Kapliczka	Dz. nr 410/2	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Krzyż	Dz. nr 210	Gminna Ewidencja Zabytków

4	Dom mieszkalny	6	Gminna Ewidencja Zabytków
---	----------------	---	---------------------------

Wieś – Laskówka Chorąska

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 212/9	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Kapliczka	Dz. nr 635	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Lipiny

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 489/2	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Nieczajna Dolna

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 1220	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Kapliczka	Dz. nr 1370/3	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Nieczajna Górna

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Bud. gospodarczy	215	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Cmentarz Parafialny	Nr działki 1166/1, 1166/2, 1169/4, 1167/2	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
3	Kapliczka	Nr działki 3674/5	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Smęgorzów

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Kapliczka	Dz. nr 1785/5	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
2	Cmentarz Parafialny	Nr działki 534, 535, 536/5, 536/7, 536/8, 536/9, 536/10, 536/11, 536/12	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
3	Cmentarz Parafialny - Kaplica	Nr działki 536/7, 536/8	Gminna Ewidencja Zabytków
4	Cmentarz Parafialny – najstarszy nagrobek	Nr działki 536/7, 536/8	Gminna Ewidencja Zabytków

Wieś – Żelazówka

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Stan
1	Dom mieszkalny	7	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Dom mieszkalny	91	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Kapliczka	Dz. nr 498/1	Gminna Ewidencja Zabytków
4	Kapliczka	Dz. nr 155	Gminna Ewidencja Zabytków
5	Krzyż	Nr działki 390/2; 408/1	Gminna Ewidencja Zabytków

Istotną informacją jest, że w przypadku obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków, **pozwolenie na budowę lub rozbiórkę** wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (art. 39 Prawa budowlanego).

Gmina Dąbrowa Tarnowska posiada tytuł prawny do poniżej wymienionych zabytków:

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Forma ochrony
1	Rynek wraz z budynkiem Urzędu Miasta	Rynek wraz z UM	Gminna Ewidencja Zabytków
2	Krzyż	Szarwarska - dz. nr 907/2	Gminna Ewidencja Zabytków
3	Pomnik	Danielnik - dz. nr 164	Gminna Ewidencja Zabytków
4	Pomnik	40/2	Gminna Ewidencja Zabytków
5	Piwnice dawnego Pałacu Lubomirskich	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
6	Park Miejski – dawny Park Pałacowy	40/1	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr AK.11/Da/4/Kr/34 z 1935-05-28
7	Obelisk Ligęzów	43	Gminna Ewidencja Zabytków
8	Synagoga	Nr działki 867/9	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A – 324 z 1989-05-18
9	Cmentarz wojenny	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13
10	Cmentarz wojenny - kaplica	Nr działki 779/2	Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego nr A-390 z 1995-12-13

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Niewątpliwie najcenniejszymi zabytkami w gminie Dąbrowa Tarnowska są zabytki rejestrowe, do których należą kościół pw. Wszystkich Świętych, dawny park pałacowy, synagoga i cmentarz z I wojny światowej.

Oprócz zabytków wpisanych do rejestru oraz ewidencji wojewódzkiej, należy wskazać również takie zabytki, które mają szczególne znaczenie dla społeczności lokalnej poprzez wyjątkowy związek z jej historią: cmentarze parafialne, nagrobki, pomniki, budynki mieszkalne i użyteczności publicznej. Równie cenne są kapliczki oraz figury i krzyże przydrożne.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

W aktualnej Gminnej Ewidencji Zabytków ujętych jest 91 obiektów. W trakcie aktualizacji stwierdzono ubytek 27 obiektów oraz znaczne przekształcenie 9. Obiektami tymi były przede tradycyjne domy drewniane. Z zachowanych domów znakomita większość jest w dobrym stanie, jest zamieszкана i zadbaną. Najlepiej zachowanymi obiektami na terenie gminy Dąbrowa Tarnowska są zabytki wpisane do rejestru zabytków tj. kościół pw. Wszystkich Świętych, synagoga, cmentarz wojenny. Również kapliczki i krzyże przydrożne są w dobrym stanie, podobnie jak większość zachowanych domów drewnianych oraz

murowanych. Ocena wyglądu niektórych obiektów ujętych w GEZ, WEZ czy wpisanych do rejestru musi być częściowo niekorzystna, z uwagi na niedostateczne dbanie o wygląd tych zabytków. Chodzi głównie o stan elewacji (różnokolorowe pomalowanie ścian, nieestetyczne szyldy reklamowe, okładziny z płytek ceramicznych itp.) na kamienicach w Rynku i przyległych ulicach, ze szczególnych uwzględnieniem willi Jadwiga na ul. 3 maja, wpisanej do rejestru zabytków. Dbłość o elewacje kamienic znajdujących się w centrum powinna być integralna z mającą nastąpić rewitalizacją Rynku.

W latach 2019-2022 Gmina Dąbrowa Tarnowska zabezpieczyła w budżecie gminy środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami z kwocie średnio około 200 tysięcy, przy czym wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wynoszą łącznie około 2 mln zł rocznie.

Środki wydane na remont zabytków będących w posiadaniu gminy Dąbrowa Tarnowska wyniosły w 2021 roku 170 tys. zł. Wydatki dotyczyły renowacji „Placu Walczących o Niepodległą Polskę” w Parku Miejskim.

Gmina również przeznaczyła środki na renowację zabytków niebędących jej własnością:

- w 2019 roku – renowacja kapliczki w Żelazówce (wartość zadania – 32 tysiące, wnioskowanie dofinansowanie 10 759 zł)
- w 2020 roku – renowacja figury św. Jana Nepomucena w Nieczajnie Dolnej (wartość zadania – 16 920 zł)
- w 2021 roku – renowacja kapliczki w Lipinach (wartość zadania – 23 979, wnioskowanie dofinansowanie 14 386,79)

Ogólnie stan zachowania zabytków w gminie Dąbrowa Tarnowska ocenia się na dobry.

Mocne strony – potencjał

- aktualizowana na bieżąco gminna ewidencja zabytków
- atrakcyjne turystycznie położenie, w pobliżu innych miejsc chętnie odwiedzanych, jak malowane domy w Zalipiu, fortalicja, pałac i park w Breniu, muzeum drogownictwa w Szczucinie Tarnów, Opatowiec, Nowy Korczyn
- walory naturalne – płaskie tereny odpowiednie do rekreacyjnych wycieczek rowerowych
- zespoły parafialne wpisane do rejestru zabytków
- bogactwo miejsc i tradycji historycznych oraz kulturowych
- Ośrodek Spotkania Kultur (muzeum), imprezy kulturalne organizowane przez Dąbrowski Dom Kultury
- działalność stowarzyszeń i KGW
- „dobry klimat” dla ochrony i poprawy stanu obiektów zabytkowych i historycznie i kulturowo ważnych, zarówno ze strony władz gminy jak i mieszkańców
- właściwe wykorzystywanie środków UE na cele związane z odnową obiektów zabytkowych
- możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na prace dotyczące zabytków
- współpraca samorządu z właścicielami obiektów zabytkowych

- duże zasoby działalności twórców ludowych: kapele ludowe, zespoły śpiewacze, chóry i in.
- bogato reprezentowana tradycja kulinarna regionu, sztuka ludowa, rękodzieło, malarstwo, rzeźba, muzyka
- promocja gminy w postaci wydawania broszur, folderów i monografii dotyczących gminy
- serdeczni, otwarci mieszkańcy.

Słabe strony - problemy

- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej oraz stosowania tradycyjnych materiałów
- słabo rozwinięta baza noclegowa dla odwiedzających gminę turystów.

Szanse

- rozwój turystyki kulturowej m.in. przez tworzenie tematycznych szlaków turystycznych bazujących na dziedzictwie kulturowym i historii (tradycje legionowe, zabytkowe kapliczki, zabytki architektury drewnianej i murowanej, miejsca pamięci związane z obiema wojnami światowymi)
- praca nad podniesieniem znaczenia tożsamości lokalnej, budowanie „małej ojczyzny”, popularyzacja regionalnych tradycji, obrzędów ludowych
- popularyzacja tradycyjnego drewnianego budownictwa regionalnego wraz z promocją budownictwa nowoczesnego bazującego na tradycyjnym
- wykreowanie nowych, atrakcyjnych „produktów” turystycznych na bazie dziedzictwa lokalnego
- możliwość pozyskania środków finansowych w ramach dotacji na remonty i modernizację obiektów zabytkowych
- edukacja społeczeństwa, szczególnie najmłodszych mieszkańców gminy w zakresie dbałości o regionalne dziedzictwo kulturowe
- wzrost popularności turystyki weekendowej
- rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

Zagrożenia

- niska świadomość społeczna w zakresie konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego mogąca mieć wpływ na stan jego zachowania
- trudności w egzekwowaniu przepisów prawa w zakresie ochrony zabytków
- postępująca degradacja niektórych zabytków
- zanikanie dawnych form budownictwa i układów ruralistycznych (rozbiórka starych domów drewnianych i budynków gospodarczych, brak remontów itp.)
- niewłaściwie prowadzone prace budowlane i remontowe przy obiektach zabytkowych.

7. Priorytety i kierunki działania w ramach GPOnZ

Strategicznym celem Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska na lata 2023 – 2026 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie gminy. Starania, które będą prowadzić do jego realizacji powinny służyć budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej, utrzymaniu ładu przestrzennego oraz rozwojowi

społeczno-gospodarczemu. Aby osiągnięcie tego celu było możliwe należy określić główne kierunki działań oraz zadania priorytetowe w realizacji. W miarę ich wypełniania, działania winny być poddawane systematycznej weryfikacji, co pozwoli na realne dopasowanie do aktualnych możliwości finansowych i potrzeb właścicieli.

Priorytetami, zadaniami i kierunkami działań programu opieki są:

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1/ Dofinansowanie prac restauratorsko – konserwatorskich przy obiektach niebędących własnością gminy na podstawie stosownej uchwały dotyczącej udzielania dotacji (zgodnie z art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) 2/ Renowacja zabytków będących własnością gminy: (proponuję wpisać cokolwiek, nawet gdyby to nie było zrealizowane)
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1/ Określenie, szczególnych z punktu widzenia gminy, kryteriów ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także przy kształtowaniu środowiska (np. podczas wydawania decyzji o warunkach zabudowy czy przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego), 2/ Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków w strategii rozwoju gminy.
Ochrona historycznie ukształtowanych układów ruralistycznych	1/ Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: – ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy, – wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi, miasta oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy,

	– wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.
Podjmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków w odbiorze publicznym	1/ Współpraca z właścicielami zabytków w zakresie opracowania projektów konserwacji i rewaloryzacji obiektów zabytkowych oraz pozyskiwania środków na ich prowadzenie i ewentualne udostępnianie do zwiedzania („Renowacja Ołtarza Głównego z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i barokowej ambony w zabytkowym Kościele p.w. Wszystkich Świętych w Dąbrowie Tarnowskiej”) 2/ Podtrzymanie tradycji regionalnej zabudowy i architektury poprzez opracowanie (we współpracy ze specjalistami z Narodowego Instytutu Dziedzictwa lub innej jednostki naukowo-konserwatorskiej) wzornika i katalogu dawnego budownictwa obejmującego również detal architektoniczny jako instrumentu pomocniczego dla architektów i inżynierów w projektowaniu nowej zabudowy nawiązującej do lokalnych wzorców, 3/ Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy obiektach.
Podjmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	1/ Inicjowanie szkoleń dla przedsiębiorców budowlanych, cieśli, stolarzy w zakresie tradycyjnego ciesielstwa i snycerstwa, wspieranie rozwoju ich kompetencji zawodowych i wykorzystywania nabytych umiejętności w ochronie i konserwacji tradycyjnego budownictwa.
Priorytet II. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej	
Kierunki działań	Zadania
Badania i dokumentacja dziedzictwa kulturowego gminy	1/ Wspieranie projektów naukowo-konserwatorskich dotyczących dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu, w tym badań nad architekturą drewnianą, etnograficznych czy archeologicznych 2/ Dalsze poszerzanie bazy Gminnej Ewidencji

	Zabytków o nowe obiekty opracowane w ramach badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy.
Poszerzanie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	1/ Udostępnianie i aktualizacja informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy, 2/ Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego, 3/ Stworzenie aplikacji prezentującej zabytki gminy.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	1/ Inicjowanie i organizowanie (np. we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa) szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców i pracowników gminy, 2/ Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych dla różnych grup wiekowych, 3/ Dalsze wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy, 4/ Wspieranie organizacji konferencji popularyzatorskich dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy, 5/ Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także właściwego, postępowania przy zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo. 6/ Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej (we współpracy ze specjalistami z instytucji zajmujących się badaniem i ochroną zabytków).

8. Instrumentarium realizacji GPOnZ

Realizacja Programu powinna odbywać się poprzez współpracę samorządu gminy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz

właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, parafią, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi a także ośrodkami naukowymi i muzeami. Kolejną formą realizacji Programu są działania własne władz samorządowych, które można podzielić na:

- prawne – problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego powinna być uwzględniona przez władze gminy przy uchwalaniu przepisów prawa miejscowego
- finansowe – należyte utrzymanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, będących własnością gminy oraz stosowanie systemu dotacji i ulg finansowych, nagród czy zachęt dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
- programowe – realizacja projektów i programów regionalnych, w tym działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej i innych funduszy zewnętrznych

Realizację Programu można podzielić na dwa segmenty – zarządzanie oraz monitoring i ewaluację. Oba elementy wdrażania są ze sobą spójne i wzajemnie zależne, co oznacza że oba są warunkiem realizacji programu.

System zarządzania Programem odbywa się na trzech poziomach. Są to:

- Rada Miejska – uchwała Program oraz przyjmuje sprawozdania w okresach dwuletnich
- Burmistrz Dąbrowy Tarnowskiej – odpowiada za przygotowanie i realizację Programu oraz sporządza sprawozdanie z jego realizacji dla Rady Miejskiej.
- Urząd Miejski wraz ze swoimi jednostkami organizacyjnymi – odpowiada za bieżącą realizację zadań Programu.

Zakłada się, że zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków)
- finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych)
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami)
- społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami)

- kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego)

9. Zasady oceny realizacji GPOnZ

Właściwy monitoring i wynikająca z niego ocena realizacji Programu powinna się odbywać na podstawie rzetelnych informacji. Podstawą metodologii zbierania informacji są:

- bazowanie na przyjętych w gminie zasadach gromadzenia i przetwarzania informacji,
- wykorzystywanie jak największej ilości dostępnych danych i źródeł informacji
- stosowanie odpowiednich (adekwatnych) mierników

Zestaw proponowanych mierników dla każdego z priorytetów przedstawia się następująco:

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

1. Poziom 0,2 % wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami (przy czym poziom wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wynosi 2 %)
2. Wartość dofinansowania wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom
3. Liczba i wartość dofinansowania obiektów zabytkowych objętych wsparciem zewnętrznym
4. Wartość wsparcia udzielonego z budżetu gminy dla właścicieli prywatnych i organizacji pozarządowych na realizację Programu
5. Liczba wdrożonych dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy
6. Powstanie Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
7. Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
8. Inne

Priorytet II. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej

1. Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego itp.)
2. Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
3. Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych
4. Liczba opracowanych i wydanych informatorów o zabytkach (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.) lub liczba pobrań aplikacji
5. Liczba publikacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
6. Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
7. Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
8. Liczba osób uczestniczących w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie gminy
9. Liczba inicjatyw indywidualnych i społecznych wspieranych przez gminę i związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym
10. Inne

10. Źródła finansowania GPOnZ

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie spoczywa na jego posiadacz, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu. Wiąże się to z prowadzeniem i finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotację można otrzymać składając stosowny wniosek do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego ze względu na miejsce położenia albo przechowywania zabytku. Może ona zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź, posiadaczem zabytku lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Celem udzielenia może być wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą zostać objęte dotacją:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;

- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizacja instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Jeżeli zabytek poddawany pracom konserwatorskim posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego udziela osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej zamierzającej realizować działania przy zabytku dotacji na przeprowadzenie badań archeologicznych oraz wykonanie ich dokumentacji, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych działań. Przepis ten stosuje się także w przypadku, gdy w trakcie realizacji działań nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego, po jego wpisaniu do rejestru lub ujęciu w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków i określeniu zakresu oraz rodzaju badań archeologicznych.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z różnych źródeł. Są to m.in.:

- środki z budżetu gminy Dąbrowa Tarnowska
- środki z budżetu samorządu województwa lub powiatu
- środki Funduszu Kościelnego - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji
- środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- środki dostępne w ramach programów finansowanych z funduszy unijnych

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy w kilku programach operacyjnych:

Ochrona zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe do realizacji programu są zadania zmierzające do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku, przy czym możliwe jest, jednakże tylko w szczególnych przypadkach, uzyskanie całkowitego dofinansowania.

Wspieranie działań muzealnych

Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. Premiowane będą projekty kompleksowe, nowatorskie, o wysokich wartościach merytorycznych i umiejętnie wykorzystanych elementach multimedialnych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie: organizacji czasowych wystaw muzealnych; modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych; publikacji katalogów do wystaw muzealnych; konserwacji muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego, a także doposażenia pracowni konserwatorskich. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Kultura ludowa i tradycyjna

Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, w tym warsztaty, kursy i seminaria dotyczące szeroko pojętej kultury tradycyjnej, a także działania popularyzujące unikalne i żywe elementy kultury tradycyjnej, zadania artystyczne i użytkowe o charakterze interdyscyplinarnym i międzyrodzinkowym oraz na prowadzenie szkolenia przez „mistrza” w zakresie różnych dziedzin niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe i państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne i niepubliczne uczelnie akademickie oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Premiowane będą również działania związane z upowszechnianiem wiedzy na temat miejsc, faktów oraz postaci związanych z walką i męczeństwem. Promowane jest:

- podkreślenie prestiżu miejsca pamięci/trwałego upamiętnienia
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniego wyrazu
- zaangażowanie w opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami jak największej liczby różnych podmiotów
- zapewnienie jak najlepszej dostępności miejsca/trwałego upamiętnienia
- tworzenie nowych trwałych upamiętnień w miejscach, gdzie ich obecność jest uzasadniona interesem społecznym
- twórcze zastosowanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji do ochrony dziedzictwa narodowego
- stosowanie rozwiązań prawnych sprzyjających lepszej opiece nad miejscami pamięci/trwałymi upamiętnieniami (uwzględnienie miejsca pamięci, jego ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, czy objęcie go inną formą ochrony prawnej)

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury nie współprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, a także podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Celem programu jest otoczenie grobów i cmentarzy wojennych w kraju opieką polegającą na:

- prowadzeniu robót budowlanych, prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich
- zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie
- prowadzeniu badań archeologicznych i prac poszukiwawczych

- prowadzeniu prac związanych z urządzeniem grobu/kwatery/cmentarza wojennego; dokumentowaniu i prowadzeniu badań naukowych
- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy
- Promowane jest:
- obejmowanie opieką obiektów, których stan zachowania wymaga podjęcia niezwłocznego działania
- opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi o wyjątkowej wartości historycznej
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniej rangi obiektom grobownictwa wojennego
- wykorzystanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji
- zaangażowanie w opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jak największej liczby różnych podmiotów
- stosowanie, w ramach obowiązujących przepisów prawa, rozwiązań sprzyjających lepszej ochronie prawnej grobów i cmentarzy wojennych

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe, osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Kultura cyfrowa

Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniających opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe, a także ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Infrastruktura domów kultury

Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.

Do składania wniosków uprawnione są domy kultury, ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy kultury, ośrodki kultury lub centra kultury i sztuki oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez ministra kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, publiczne szkoły artystyczne, państwowe uczelnie artystyczne

oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Promesa MKiDN może pokryć maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Partnerstwo publiczno-prywatne

Istnieją również możliwości finansowania prac przy zabytkach z wykorzystaniem ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 407 i 1079.), która określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego. Dla realizacji wspólnych projektów przez administrację publiczną i przedsiębiorców w formule PPP ważne są również: ustawa z dnia 21 października 2016 r. o koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2021 r. poz. 541, z 2019 r. poz. 1655 i z 2022 r. poz. 1726) oraz ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710 i z 2020 r. poz. 1517) regulujące podstawowe zasady współpracy publiczno-prywatnej.

Wg ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, 1005 i 1079) zadania własne gmin obejmują również sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7, pkt. 1, ppkt 9). W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi (art. 9, pkt. 1).

Dotacje Sejmiku Województwa Małopolskiego

W ramach ogłaszanego rokrocznie konkursu „Ochrona Zabytków Małopolski” Sejmik Województwa Małopolskiego, zgodnie z uchwałą Nr XIII/228/11 z dnia 28 października 2011 r., ustanowił zasady udzielania dotacji z budżetu Województwa Małopolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa. Dotacje obejmują prace na zabytkach nieruchomych – będących układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, także obronnego i dawnego przemysłu, zabytkowymi cmentarzami i miejscami upamiętniającymi wybitne osoby i wydarzenia historyczne – oraz zabytków ruchomych będących wybitnymi dziełami dawnej sztuki (malarstwa sztalugowego, rzeźby, polichromii), rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej, wytworami techniki charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny.

Dla jednostek samorządu terytorialnego proponowany jest jednocześnie drugi konkurs pod nazwą „Kapliczka” dotyczący podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkowych kapliczkach.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 – Priorytet VII: Kultura (projekt zatwierdzony przez Radę Ministrów)

Celem priorytetu jest wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Obejmuje on inwestycje w rozwój infrastruktury kultury oraz ochronę dziedzictwa kulturowego w celu wzmocnienia ich potencjału w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy. Szczególną pieczę zostaną objęte zabytki UNESCO, Pomniki Historii oraz obiekty posiadające tytuł Znak Dziedzictwa Europejskiego. Działanie obejmuje wsparcie obiektów, w których w wyniku realizacji projektu prowadzona będzie działalność kulturalna i które mają potencjał do rozwoju turystyki kulturowej. Poprzez realizację inwestycji związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (w tym zabytków ruchomych), zwiększy się ich atrakcyjność dla odbiorców. Priorytet uwzględnia również wspieranie rozwoju infrastruktury wspierającej ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Ma on ponadto za zadanie zwiększyć atrakcyjność i konkurencyjność regionów poprzez wykorzystanie unikalnego zasobu jakim jest dziedzictwo kulturowe, w celu przyciągnięcia turystów krajowych i zagranicznych.

Środki z funduszu mogą wykorzystywać jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe.

Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

Aktualnie zamieszczony w serwisie regionalnego programu województwa małopolskiego projekt programu „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” bezpośrednio nie uwzględnia wsparcia na ochronę zabytków w postaci odrębnego priorytetu. Autorzy zwracają jednak uwagę na konieczność podejmowania działań na rzecz ochrony, udostępniania i promocji dziedzictwa kulturowego, dzięki czemu stworzone zostaną warunki dla rozwoju gospodarczego w oparciu o różnorodność kulturową jako czynnik konkurencyjności. Beneficjenci będą mieli możliwość realizacji obowiązków związanych z opieką nad zabytkami przy okazji realizacji zadań z zakresu kultury, energetyki, środowiska czy poprawy jakości usług.

Natomiast w ramach priorytetu 5 „Małopolska infrastruktura społeczna” zaplanowano cel szczegółowy pod nazwą „Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych”. W jego ramach będą realizowane inwestycje w obszarze kultury i turystyki, przyczyniające się do pobudzania szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym walki z wykluczeniem społecznym oraz rozwojem kapitału społecznego, m.in. poprzez uczestnictwo w kulturze i twórcze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego. Dodatkowo, dzięki wykorzystaniu wewnętrznych potencjałów regionu, stworzone zostaną warunki sprzyjające wzrostowi zatrudnienia. Wspierane będą w szczególności następujące rodzaje działań:

- rozwój infrastruktury instytucji kultury, a w tym:
 - budowa, rozbudowa i modernizacja instytucji kultury, w tym ich wyposażenie w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną oraz zapewnienie warunków technicznych i programowych w zakresie ich dostępności, m.in. dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów i rodzin z małymi dziećmi;

- wsparcie w zakresie dokumentowania, zachowywania i upowszechniania dziedzictwa niematerialnego m.in. poprzez badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznej, upowszechnianie kultury ludowej;
- w zakresie rozwoju infrastruktury kultury, możliwe będzie również wsparcie obiektów, które mają charakter zabytkowy m.in. poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, oraz prac zabezpieczających przy zabytkach wraz z ich otoczeniem, umożliwiającym zachowanie dotychczasowych funkcji zabytku, a także służących nadaniu im nowych funkcji z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne, edukacyjne czy służące integracji społecznej. Możliwa będzie również konserwacja zabytków ruchomych jako część szerszego projektu infrastrukturalnego;
- rozwój i udostępnianie szlaków kulturowych.
 - rozwój i promocja oferty turystycznej:
- budowa, rozbudowa i promocja zintegrowanej sieci głównych tras rowerowych VeloMałopolska, przebiegających przez całe województwo i łączących główne jego ośrodki;
- budowa, rozbudowa i promocja produktów turystycznych, np. turystycznych szlaków tematycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu), w tym budowa schronisk na szlakach.

Ponadto zaplanowano wsparcie w zakresie dostosowania w szczególności obiektów infrastruktury kultury, obiektów turystycznych oraz szlaków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. likwidacja barier architektonicznych). Głównymi odbiorcami wsparcia będą mieszkańcy województwa małopolskiego, turyści oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2021- 2027

Tego typu programy są podzielone na trzy kategorie: transgraniczne, transnarodowe i międzyregionalne. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia. W przypadku programów współpracy transgranicznej aplikować mogą do nich jednostki z obszarów przylegających do granic państwowych. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży. W ramach programów współpracy transnarodowej mogą współdziałać duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw, natomiast w zakresie współpracy międzyregionalnej wszystkie regiony. Projekty oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Norweski Mechanizm Finansowy 2014-2021

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki na te programy przeznaczone są przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego - Norwegię, Islandię i Lichtenstein.

Wspierają one działania między innymi z zakresu kultury. Środki nowej perspektywy, z trzeciej edycji Mechanizmu Finansowego EOG (2014-2021) uruchomione zostały w 2016 r., a programy będą wdrażane do 2024 r. Program opiera się na dwóch działaniach:

- zarządzanie dziedzictwem kulturowym, którego celem jest poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym poprzez stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia działalności kulturalnej, zarówno w ramach ochrony dziedzictwa kulturowego, jak również w zakresie infrastruktury kulturalnej; w skład tego działania wchodzi:
 - poddziałanie 1.1: *Restauracja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego*, w którego ramach możliwa jest ochrona, konserwacja, i/ lub rozbudowa zabytków nieruchomych z ich otoczeniem na potrzeby działalności kulturalnej, a także ochrona zabytkowych ogrodów i parków
 - poddziałanie 1.2: *Innowacyjne wykorzystanie infrastruktury do prezentacji dziedzictwa kulturowego*, gdzie możliwa jest budowa, rozbudowa i remont infrastruktury kulturalnej
 - współpraca kulturalna – celem tego działania jest rozwój współpracy kulturalnej pomiędzy twórcami i uczestnikami życia kulturalnego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy polskimi instytucjami a instytucjami z Norwegii, Islandii i Lichtensteinu

Dofinansowanie może sięgnąć 85% kosztów kwalifikowanych, w zależności od rodzaju beneficjenta. W związku z tym, że dokumenty programowe i kryteria przyznawania dotacji ulegają drobnym zmianom w każdym roku budżetowym, należy każdorazowo sprawdzać wzory aktualnie obowiązujących dokumentów na stronie programu.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Program ma na celu dofinansowanie lub udzielenie dotacji na realizację zadań inwestycyjnych polegających na pracach konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w ewidencji zabytków. Środki przyznawane są w ramach Polskiego Ładu.

Inne programy

Jednostki samorządu terytorialnego i ich wydziały organizacyjne mogą również korzystać z innych źródeł pozyskiwania środków na opiekę nad zabytkami oraz na wzmacnianie tożsamości lokalnej. Programy o takim profilu proponują np. fundacje, którym patronują duże firmy z kapitałem polskim. Gmina może także wspierać organizacje pozarządowe w pozyskiwaniu takich środków. Przykładowo programy wspierające proponują:

- Fundacja Orlen – *Program „Czuwamy! Pamiętamy!”*; jego celem jest przywrócenie należnej czci Miejscom Pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a które do tej pory pozostawały w złym stanie technicznym. Wnioskodawcą mogą być:
 - organizacje pozarządowe lub oddziały terenowe organizacji pozarządowej posiadające osobowość prawną lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną (z wyłączeniem spółek prawa handlowego) tj. fundacje, stowarzyszenia, uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia kultury fizycznej, organizacje społeczno-zawodowe rolników;

- podmioty niebędące organizacją pozarządową, np. jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne, szkoły publiczne, przedszkola publiczne;
- kościelne jednostki organizacyjne prowadzące działalność pożytku publicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

Wnioskodawcą może być również podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, jeśli jest jednocześnie wpisany do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.

- Fundacja Łukasiewicza - celem *Programu „Rozgrzewamy Polskie Serca”* jest wspieranie inicjatyw działających na rzecz integracji lokalnej społeczności wokół kultury, tradycji oraz wydarzeń lub pamięci historycznej. Podejmowane inicjatywy mają budować kapitał społeczny na lokalnym poziomie. Program skierowany jest do organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, szkół publicznych i przedszkoli publicznych oraz związków wyznaniowych i ich organizacji. Zgłaszane projekty muszą oddziaływać na lokalną społeczność oraz być związane z pielęgnowaniem kultury, tradycji, wydarzenia lub pamięci historycznej.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Gmina będzie wydatkowała środki na realizację zadań z zakresu ochrony zabytków poprzez:

- zadania inwestycyjne dotyczące ochrony zabytków będących własnością gminy, polegające na m.in. rewitalizacji Rynku w Dąbrowie Tarnowskiej, rewitalizacji zabytkowego zespołu dworsko – parkowego Lubomirskich w Dąbrowie Tarnowskiej,
- dofinansowanie lub pomoc w zdobyciu środków na prace restauratorsko – konserwatorskie przy obiektach niebędących własnością gminy („Renowacji Ołtarza Głównego z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i barokowej ambony w zabytkowym Kościele p.w. Wszystkich Świętych w Dąbrowie Tarnowskiej” w kwocie 1 mln 176 tys.)
- umieszczenie stosownych zapisów dotyczących ochrony zabytków w strategii rozwoju gminy
- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć lekcyjnych w szkołach na terenie gminy Dąbrowa Tarnowska, realizowanie regionalnych i lokalnych projektów związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego, publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w materiałach promocyjnych gminy oraz na stronie internetowej gminy poprzez działalność gminnych instytucji kultury
- wykonywanie opracowań z zakresu lepszego rozpoznania zasobu dziedzictwa kulturowego gminy poprzez działalność gminnych stowarzyszeń

Zakres finansowania planowanych przez gminę zadań z zakresu opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego realizowanego łącznie z działalnością bibliotek, świetlic i domów kultury, utrzymaniem cmentarzy jest ustalone na 2% corocznie uchwalanego budżetu.

12. Podsumowanie

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska na lata 2023 – 2026 wytycza kierunki polityki władz samorządowych w tak ważnych kwestiach jak ochrona lokalnych wartości kulturowych, jakimi są zabytki, tradycje i krajobraz kulturowy. Ważnym elementem Programu jest rozwój i promocja walorów turystycznych gminy, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych. Zakłada się, że cele nakreślone w Programie będą osiągnięte w wyniku szerokiej współpracy władz gminy z Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Krakowie (Delegatura w Tarnowie), jednostkami samorządu terytorialnego oraz innymi organizacjami i związkami, których działania obejmują ochronę walorów kulturowych i krajobrazowych.

Program podkreśla rolę całej społeczności lokalnej – właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

Kolejna edycja (aktualizacja) Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dąbrowa Tarnowska powinna zostać opracowana po czterech latach od przyjęcia go przez Radę Miejską.